

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA**

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE,
POLITICE ȘI SOCIOLOGICE**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 323.15(437.6):94(=214.58)(043.2)

JANAS KAROL

**POLITICA DE STAT A SLOVACIEI PRIVIND
COMUNITATEA ROMILOR ÎN 1939-1989:
DIMENSIUNE POLITOLOGICĂ**

SPECIALITĂȚILE:

**561.01- TEORIA, METODOLOGIA POLITOLOGIEI;
INSTITUTII SI PROCESE POLITICE ;
562.04 TEORIA INTEGRĂRII EUROPENE, INSTITUȚII,
PROCESE ȘI POLITICI EUROPENE**

**Lucrare de sinteză
a tezei de doctor habilitat în politologie
(în baza lucrărilor publicate)**

CHIȘINĂU, 2020

Lucrarea de sinteză a tezei de doctor habilitat în politologie (în baza lucrărilor publicate) a fost elaborată în cadrul Secției Științe Politice a Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al MECC al RM

Consultant științific:

BURIAN Alexandru, doctor habilitat în științe juridice, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al MECC al RM.

Referenți oficiali:

1. **KRUGLAȘOV Anatoliy**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea Națională din Cernăuți “Iurie Fedkovichi” (Ucraina).

2. **PALINCEAK Mihail**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea Națională din Ujgorod (Ucraina).

3. **LIPKOVA Ludmila**, doctor în științe economice, profesor universitar, Universitatea de Economie din Bratislava (Slovacia).

4. **SACA Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Republica Moldova).

Comisia de susținere publică:

1. **JUC Victor**, Președinte, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (ICJPS al MECC al RM);

2. **CHIRTOACĂ Natalia**, Secretar științific, doctor în drept, profesor universitar (ICJPS al MECC al RM);

3. **BENIUC Valentin**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Academia de Administrare Publică pe lângă Guvernul RM

4. **MORARU Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent al AȘM (ICJPS al MECC al RM);

5. **VARZARI Pantelimon**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (ICJPS al MECC al RM);

6. **SPRÎNCEAN Sergiu**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar interimar (ICJPS al MECC al RM);

7. **SYCH Alexander**, doctor habilitat în istorie, profesor universitar, Universitatea Națională din Cernăuți “Iurie Fedkovichi” (Ucraina);

8. **VOLNER Ștefan**, doctor în științe politice, profesor universitar, Universitatea “Alexandr Dubcec” din Trencin (Slovacia).

Susținerea lucrării de sinteză a tezei va avea loc la „26”, ianuarie 2021, ora 11.00, în ședința Comisiei de susținere publică DH 18 561.01-562.04-01 din cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova (mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, et. 2, Sala Mică), Ședința *on-line*, Platforma Zoom (<https://us02web.zoom.us/j/85058434153?pwd=QkovTS4anEweVVsb2p6c1I4M0tBUT09> Identificatorul conferinței: 850 5843 4153, Codul: 123).

Lucrarea de sinteză poate fi consultată la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei și la pagina Web a ANACEC (<http://www.cnaa.md/theses/>).

Lucrarea de sinteză a fost expediată la „28”, noiembrie 2020.

Secretar științific al Comisiei de susținere publică,
doctor în drept, profesor universitar
Consultant științific,
doctor habilitat în drept, profesor universitar
Autor

CHIRTOACĂ Natalia

BURIAN Alexandru

JANAS Karol

© JANAS Karol, 2020.

BAZELE CONCEPTUALE ALE LUCRĂRII DE SINTEZĂ

Actualitatea cercetării. Problema existenței Republicii Slovacă (1939-1945) a fost studiată destul de larg în istoriografia și politologia slovacă. Interesul comunității științifice față de această problemă a crescut brusc după anul 1989. Realitățile politice, social-economice din acea perioadă în repetate rânduri au făcut obiectul unor cercetări speciale. Totuși, există probleme care rămân până în prezent fără atenția cuvenită, între care se numără și „problema romilor” în contextul politicii de stat a Slovaciei din anii 1939-1989.

Problema existenței minorităților în cadrul unui spațiu național este una foarte multilaterală și controversată. În special atunci când vine vorba despre niște minorități care se deosebesc mult de națiunea care formează statul (titulară) prin specificul, modul lor de viață și prin nedorința de a renunța la obiceiuri și tradiții. Romii reprezintă în acest un exemplu relevant cum, fiind parte integrantă dintr-un stat unitar, poți să-ți păstrezi identitatea. Narativul rom este un subiect aparte în istoria statului slovac și care merită o conștientizare și o discuție științifică separată. Anume pentru acest motiv, trei probleme sunt de referință pentru noi. Care a fost regimul statului slovac în raport cu comunitatea romă? Cum s-a schimbat politica statului slovac referitor la „problema romilor” după ocuparea de către armata germană? Și care a fost poziția adoptată de acesta în raport cu romii la diferite etape de existență? O astfel de abordare permite examinarea „problemei romilor” într-un context comparativ-istoric și politic larg, oferind abordări noi în studierea acesteia.

Studiul ne oferă posibilitatea să urmărim procesul îndelungat de incluziune a romilor în societatea slovacă, să elucidăm circumstanțele și factorii care au influențat viteza de integrare a acestora în viața social – politică a țării, să evaluăm corect politica de stat în rezolvarea problemei romilor.

„Problema romilor” subînțelege un complex de probleme care apar în procesul de interacțiune a romilor cu anturajul non rom, ca parte integrantă din societatea slovacă, care are o importanță exclusivă în istoria și viața social-politică a Slovaciei.

Comunitatea romă din Slovacia face parte decenii în șir din societățile naționale marginale, care trebuie să lupte pentru a fi recunoscute. Situația romilor a fost una foarte complicată pe tot parcursul secolului al XX-lea. Aceștia au aparținut unui grup etnic special, a cărui deosebire principală consta în origine, în evoluția lor istorică și în izolarea de majoritatea populației țării. Chiar dacă în

secolul al XX-lea romii au existat, fiind înconjurați de mediul majoritar, aceștia s-au deosebit prin organizarea proprie a vieții, particularitățile culturii și ale gândirii. În anii celui de-al doilea război mondial, comunitatea romă a trăit paginile cele mai grele ale existenței sale¹. Odată cu încheierea acesteia, a început să se manifeste tot mai acut problema adaptării și a integrării romilor în societatea slovacă.

Importanța și actualitatea temei cercetării sunt determinate de faptul că factorul romilor, în mod obiectiv, a fost foarte important pentru istoria Slovaciei atât în contextul edificării unui stat social, cât și al dezvoltării relațiilor internaționale și interetnice. În prezent, pe fundalul discuțiilor despre problema pluralismului cultural și a conținutului etnic al proceselor politice, interesul pentru tematica romilor renaște din nou. În acest context, majoritatea paginilor din istoria slovacă, dedicate acestei probleme, au ajuns să fie uitate nemeritat. Or, problema romilor a vizat un spectru întreg de probleme legate de particularitățile de dezvoltare etno-socială a romilor și de integrare a acestora în societatea slovacă.

Gradul de cercetare a problemei și definirea tezelor principale ale studiului. Consultând istoricul problemei romilor, trebuie să constatăm că nici știința istorică slovacă, nici politologia nu se pot lăuda cu abundența și profunzimea cercetărilor realizate. În afară de cele două monografii publicate ale autorului, situația romilor slovaci din Slovacia anilor 1939-1945 nu a fost studiată profund. Singura excepție fac lucrările istoricului ceh Ctibor Nečas. Dânsul a studiat toate sursele de arhivă din acea perioadă. Monografia, studiile și concluziile sale rămân actuale până în prezent,² datorită abordării obiective și analizei critice. Chiar dacă au fost scrise cu toate în perioada regimului totalitar de până în anul 1989.³ Ultima lucrare importantă dedicată romilor slovaci a fost

¹ DAVIDOVÁ, E. Lidové náboženství trebišovských Cigánů – Romů koncem padesátých let 20. století, před rozpadem jejich tradiční komunity. In: *Slovenský národopis*. 1988, Vol. 36, No. 1, ss. 93. ISSN 1339-9357.

² NEČAS, C. *Nad osudem českých a slovenských Cikánů v letech 1939-1945*. Brno: UJEP, 1981. 180 s. ISBN 80-210-2107-1.

³ A se vedea, de exemplu, studiile: NEČAS, C. *Českoslovenští Romové v letech 1938-1945*. Brno: MU, 1994. 220 s. ISBN 80-210-0945-4; NEČAS, C. Pracovní útvar v Revúci (1943-1944). In: *Obzor Gemera*. 1979, vol. 10, č. 2, ss. 66-70. ISSN 1337-8147; NEČAS, C. Pracovní útvary tzv. asociálu a Cikánu na východním Slovensku v r. 1942. In: *Nové obzory*. 1975, vol. 17, ss. 25-51. ISSN 0546-806X; NEČAS, C. Pracovní útvary tzv. asociálu v letech 1941-1945. In: *Pracovní jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. robotný praporec*. (compiled by D. Tóth).

publicată în anul 1994.⁴ Valoarea acesteia constă în faptul că autorul și-a efectuat cercetările, în principal, până în anul 1989, adică în perioada în care o bună parte din sursele de arhivă existente încă nu era procesată și accesibilă pentru cercetări istorice. După Ctibor Nečas, un vid mare s-a format în știința istorică și politică.

Un fapt interesant pentru cercetarea acestei probleme este acela că Ctibor Nečas și-a publicat monografiile nu în Slovacia, ci în Boemia. Este un fapt foarte relevant. Deși trebuie să recunoaștem că în Slovacia și în trecut s-au întreprins tentative de studiere a lucrărilor lui Ctibor Nečas și de completare a acestora cu noi surse de arhivă. Aceste ambiții însă, nu au mai ajuns să fie realizate.⁵

Chiar dacă Ctibor Nečas a încurajat cercetările autorilor începători, istoricii și politologii au lăsat la o parte cercetarea acestei probleme complexe. Aceștia au fost supliți de specialiști în domeniul etnologiei, culturologiei, sociologiei și din alte domenii de cercetare. Ar fi de menționat faptul că deficitul de cunoștințe determină tonalitatea agresivă a promovării viziunii istorice asupra problemei cercetării, conferindu-i preponderent o culoare subiectivă.

În lucrările unor autori sunt abordate particularitățile integrării romilor în societatea slovacă prin prisma realităților istorice. Acestea sunt lucrările lui Lužica Rene,⁶ Hübschmannová Milena,⁷ Cifra Štefan și Vrabcová Viera.⁸

Pe lângă autorii sus-menționați, ar trebui să pomenim de lucrările care accentuează atenția asupra politicii de asimilare a romilor din Slovacia și

Bratislava: ZING Print, 1996, ss. 105-107. ISBN 8096762907; NEČAS, C. Pracovní útvary v Ilavě roku 1943. In: *Vlastivedný zborník Považia*. 1978, vol. 13, ss. 149-158. ISSN 0014-2247.

⁴ NEČAS, C. *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno: MU, 1994. 220 s. ISBN 80-210-0945-4.

⁵ JANAS, K. *Perzekúcie Rómov v Slovenskej republike (1939 – 1945)*. Bratislava: Ústav Pamäti národa, 2010. 112 s. ISBN 978-80-89335-30-5.

⁶ LUŽICA, R. *Vylúčenie Cigánov/Rómov v Slovenskej republike (1939-1945)*. In: *Pamät národa*. 2005, vol. 2, no. 2, s. 8. ISSN 1336-6297.

⁷ HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Po Židoch Cigáni. Svědectví Romů ze Slovenska 1939–1945, I. díl (1939–srpen 1944)*. Praha: Triáda, 2005, ss. 409-410. ISBN 978-80-86138-14-3.

⁸ CIFRA, Š., VRABCOVÁ, V. *Komjatice 1256-2006*. Martin: Vydavateľstvo Neografia, 2008, s. 251. ISBN 80-969550-2-0.

particularităților acesteia. Între acestea se numără lucrările lui Hajko Jozef,⁹ Jurova Ana.¹⁰

Cercetările în problema ocupării romilor, a mecanismelor de reglementare de stat în acest domeniu sunt prezentate în lucrările Emiliei Horvathova.¹¹

Diverse aspecte ale formării comunității rome, probleme de dezvoltare a acestora și de includere în procesele politice au fost analizate în lucrările lui L.N.Tcherenkov,¹² Yaron Matras.¹³ În particular, se acordă o atenție sporită originii romilor. În articolul științific „*Romii sunt diasporă?*”, L.N.Tcherenkov examinează motivele pentru care romii nu pot fi considerați diasporă, adică un popor unificat dispersat peste hotarele patriei lor istorice.¹⁴

⁹ HAJKO, J. *Hod' do mňa kameňom. Spolužitie s Rómami na Slovensku*. Bratislava: Slovart, 2015, s. 72. ISBN 978-80-556-1437-3.

¹⁰ JUROVÁ, A. *Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. Bratislava: Spoločenskovedný ústav Slovenskej akadémie vied v Košiciach, Goldpress, 1993, s. 30. ISBN 8085584077.

¹¹ HORVÁTHOVÁ, E. *Cigani na slovensku: historicko - etnografický nácr*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964, s. 60. ISBN 43.00 Kčs.

¹² TCHERENKOV, L.N. Čirikli - Conte tsigane avec l'introduction et les commentaries de L.N.Tcherenkov. Dans: *Etudes Tsiganes*. 1967, No 4, pp. 1–11. ISSN 0014-2247; TCHERENKOV, L.N. Brève esquisse sur les Tsiganes en URSS. Dans: *Etudes Tsiganes*. 1969, No 3, pp. 11–26. ISSN 0014-2247; TCHERENKOV, L.N. Paramisi katar ke Míca — Conte tsigane transcrit par L.N. Tcherenkov. Dans: *Etudes Tsiganes*. 1971, No 4, pp. 1–9. ISSN 0014-2247; TCHERENKOV, L.N., LAEDERICH St. The Roma: otherwise known as Gypsies, Gitanos, Gyphtoi, Tsiganes, Tigani, Çingene, Zigeuner, Bohémiens, Travellers, Fahrende, etc. Vol. 2: Traditions and texts. Basel: Schwabe, 2004. xxxiv, 1098 p. ISBN 3796520901.; ЧЕРЕНКОВ Л.Н. *Некоторые проблемы изучения цыган Украины*. [online]. (Data accesării 12.04.2020). Disponibil: https://static1.squarespace.com/static/5350ef3ae4b0a74166d83255/t/5716b23c356fb068327b42f6/1461105213706/Cherenkov_Nek.+probl.+izuch.+cygan+Ukraine+2006.pdf; ЧЕРЕНКОВ Л.Н. *Некоторые проблемы этнографического изучения цыган СССР*. [online]. Москва, 1985. (Data accesării 12.04.2020). Disponibil: https://static1.squarespace.com/static/5350ef3ae4b0a74166d83255/t/5716a9657c65e4deb98443ea/1461103020996/Cherenkov_Nek.prob.l.+etnograficheskogo+izuchenija.pdf

¹³ MATRAS, Y. *Romani in Britain: the afterlife of a language*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010. xv, 255 p. ISBN 0748639047; MATRAS, Y. *Romani in contact: the history, structure, and sociology of a language*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins, 1995. xvii, 205 p. ISBN 155619580X; MATRAS, Y. The state of present-day Domari in Jerusalem. In: *Mediterranean Language Review*. 1999, Nr. 11, pp. 1-58. ISSN 0724-7567.

¹⁴ ЧЕРЕНКОВ, Л. Н. Цыгане – диаспора? В: *Диаспоры*. 2009, №1, сс. 239-256. ISSN 1810-228X.

Studierea identității etnice și a relațiilor interetnice în condițiile de transformare a societății a fost întreprinsă în lucrările savanților moldoveni Caunenco I.I., Caunova N.G. și Ivanova N.V.¹⁵ În cadrul lucrării prezentate, atrage atenția în mod special studiul lui Caunova N.G.. „*Identitatea romilor: aspectul social-psihologic*”,¹⁶ dedicat problemei țiganilor sau a „romilor”, precum îi denumește autorul. Chiar dacă studiul este conectat la realitatea moldovenească, reflecțiile autorului despre specificul etno-cultural al romilor au o importanță indubitabilă.

Particularitățile de integrare social-economică a romilor în societățile țărilor din Europa, problemele și dificultățile acestuia au fost studiate în lucrările lui: Smirnova-Seslavinskaia M.I.,¹⁷ Achim Viorel.¹⁸

La rândul său, o atenție separată merită lucrarea lui Mihail Kogălniceanu „*Eseu despre țigani*”.¹⁹ Acesta conține o descriere a modului de viață al romilor din cnezatele dunărene, dezvăluie particularitățile acestuia. În special, se menționează că „Majoritatea populației romilor reprezintă niște grupuri nesedentare și semisedentare cu o menținere înaltă a organizării sociale, ocupațiilor tradiționale și a limbii romilor”.²⁰

În lucrarea autorului român Achim Viorel „*Romii în istoria României*” se analizează procesul de integrare și asimilare a romilor, dar și marginalizarea care îi trage rădăcinile din adâncul istoriei. Potrivit observației corecte a autorului: „istoria populației romilor din România din perioada regimului comunist este mai greu de reconstruit chiar decât în anii celui de-al doilea război mondial.

¹⁵ КАУНЕНКО, И. И., КАУНОВА, Н. Г., ИВАНОВА Н. В. *Идентичность в системе этнопсихологического и этнологического знания в Республике Молдова*. Кишинев: Тирог. «Elan Poligraf», 2015. 268 с. ISBN 978-9975-66-506-3.

¹⁶ КАУНОВА, Н. Г. Идентичность ромов: социально-психологический аспект. В: КАУНЕНКО И. И., КАУНОВА Н. Г., ИВАНОВА, Н. В. *Идентичность в системе этнопсихологического и этнологического знания в Республике Молдова*. Кишинев: Тирог. «Elan Poligraf», 2015, сс. 191-238. ISBN 978-9975-66-506-3.

¹⁷ СМІРНОВА-СЕСЛАВІНСКАЯ, М. В. Законодательство и государственная политика Российской империи в отношении цыганского населения. В: *Genesis: исторические исследования*. 2017, № 8, сс. 1-21. ISSN 2409-868X.

¹⁸ АЧИМ, V. *The Roma in Romanian History*. Budapest: CEU Press, 1998. 240 p. ISBN 978-963-9241-84-8.

¹⁹ KOGALNICHAN de, M. *Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des cigans, connus en France sous le nom des Bohémiens*. Berlin: Librairie de B.Behr, 1837. iv, 46 p. ISBN 1160887314.

²⁰ Opera menționată. P. 19.

Motivul rezidă în faptul că în România vreme îndelungată nu a existat o politică specială în raport cu romii”.²¹

Studierea diferitelor aspecte ale politicii față de romi în perioada interbelică constituie tematica lucrărilor unor savanți precum: Schmidt Victoria,²² Vankova Katarina.²³

Cercetărilor în domeniul drepturilor romilor prin prisma drepturilor omului în perioada interbelică le este dedicată monografia lui Donert Celiit „*Drepturile romilor: lupta pentru cetățenie în Cehoslovacia postbelică (Drepturile omului în istorie)*”.²⁴ Această lucrare se sprijină pe cercetări originale vaste din arhivele cehe și slovace, și pe istoriile verbale ale unor activiști progresiști ale romilor. Analizând istoria socială și politică a romilor din Cehoslovacia, autorul subliniază rolul regimurilor socialiste în edificarea cetățeniei sociale în Europa de Est postbelică. În opinia autorului, mișcarea postsocialistă pentru apărarea drepturilor omului a apărut nu din mișcările disidente din anii 1970, dar ca rezultat al destrămării orânduirii socialiste după anul 1989.

Un loc special în studierea problemei privind instituționalizarea romilor din Slovacia revine lucrării lui Fakuna Anton „*Despre romii noștri, viața din trecut și de azi*”, care a fost publicată în limba slovacă și în limba română²⁵. În lucrare se analizează tentativele romilor de a constitui propria organizație obștească care să le reprezinte interesele la nivel de stat.

Totuși, caracterul fragmentar al informațiilor disponibile, dar și inexactitatea cunoscută a cunoștințelor invocate fac necesară utilizarea altor surse. Apelarea la materialele de arhivă pare a fi una foarte importantă prin prisma numeroaselor speculații și distorsionări ale „problemei romilor”.

²¹ ACHIM, V. Opera menționată. P. 189-202.

²² SCHMIDT, V. Politics Concerning the Roma during the Interwar Period. In: *The Politics of Disability in Interwar and Socialist Czechoslovakia: Segregating in the Name of the Nation*. Ed. by Schmidt Victoria. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2019, ss. 77-104. ISBN 9463720014.

²³ VANKOVÁ, K. Identifikačné špecifika Rómov. In: Rosinský, R. (editor). *Prierez socio-kultúrnyimi vrstvami identity Rómov (vysokoškolský učebný text)*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, ss. 18-51. ISBN 80-8050-981-6.

²⁴ DONERT, C. *The Rights of the Roma: The Struggle for Citizenship in Postwar Czechoslovakia (Human Rights in History)*. Cambridge University Press US, 2020. 308 p. ISBN 1107176271.

²⁵ Arjiva Inforoma, fondul E. Jorvatov. Bunurile imobiliare, Boxa 5, Nr. 15.

Astfel, cercetarea se sprijină pe un masiv vast și variat de materiale de arhivă, dintre care multe sunt puse în premieră în circuitul științific. Un grup semnificativ în materialele de arhivă este reprezentat prin documentele din Arhiva Națională a Slovaciei. Aceste materiale sunt importante nu numai pentru studierea istoriei politicii de stat în raport cu romii, dar și pentru urmărirea dinamicii modificării politicii de stat față de aceștia, la diferite etape de dezvoltare. Au fost studiate și materiale din arhiva Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Slovace din Levoča, din arhiva Muzeului Răscoalei Naționale Slovace din Banská Bystrica, din Arhiva de Stat de la Bratislava, în primul rând, în acea parte din ele care reflectă caracterul integrării romilor în societatea slovacă și măsurile de stat de contracarare a deplasărilor acestora.

Astfel, impactul politicii de stat, al proceselor politice asupra comunității romilor din Slovacia pe parcursul anilor 1939-1989 și-a găsit o anumită reflectare în știință, dar a fost studiat neuniform și fragmentar, reprezentând, mai curând, o amintire despre paginile uitate din istorie. Interesul cercetătorilor este captat, în principal, de componenta etno-culturală a problemei romilor, integrarea social-economică a romilor în societatea slovacă, într-o măsură mai mică – de legislația și politica de stat ale Slovaciei.

Ipoieza cercetării are la bază teza că problema relațiilor reciproce dintre romi și slovaci reprezintă una dintre sarcinile prioritare ale politicii de stat, indiferent de nivelul de dezvoltare social-economică a țării și de organizarea politică. Romii, fiind un element component al relațiilor naționale, reprezintă în același timp unul dintre grupurile etnice cele mai vulnerabile ale societății slovace și un factor de stabilitate, a cărui neglijare determină acutizarea contradicțiilor nu doar în anumite regiuni, dar și la nivelul întregului stat. Astfel, eficiența reglementării situației populației rome depinde de existența unui dialog constructiv între puterea de stat și comunitatea romă. În funcție de regimul ideologic, de dezideratele politice, și atitudinea autorităților față de romi s-a modificat. Chiar dacă Slovacia are o atitudine ambiguă față de problema romilor, în perioada anilor 1939-1989 țara a acumulat o experiență considerabilă în soluționarea „problemei romilor”, care a fost de multe ori sursa apariției unor fisuri și disensiuni sociale în interiorul societății slovace.

Tezele principale care se propun spre susținere:

1. Politica de persecutare a romilor s-a realizat în două etape. La prima etapă, 1939 – toamna anului 1944, persecutarea s-a efectuat pe trei dimensiuni principale: lichidarea modului de viață nomad al romilor; lagăre de muncă ale

romilor; persecutarea în armata Statului Slovac. Etapa următoare este perioada anilor 1944 - 1945, adică perioada în care Slovacia era ocupată de armata germană. Măsurile de persecutare a romilor au devenit și mai dure, iar cruzimea - incomparabil mai mare. Inițiatorul acestei politici era, în fond, Germania fascistă și parțial – radicaliștii slovaci. Perioada a doua se caracterizează prin două particularități: plasarea romilor reținuți în lagărul de la Dubnica nad Váhom și asasinarea romilor.

2. Lagărele de muncă ale romilor erau un loc de folosire a muncii silite și un centru de demoralizare a personalității. Acțiunile deținuților erau reglementate strict, încălcarea regimului de lagăr era pedepsită crunt. Spațiul lagărului reprezenta un instrument important de atingere a scopurilor proprii. Detenția în astfel de lagăre, în condiții de foame permanentă, antinsanitare și, ca urmare, de răspândire a diferitelor boli deja era o luptă pentru supraviețuire.

3. Pe parcursul anilor 1939-1945, majoritatea romilor slovaci aveau dreptul să locuiască în municipii sau raioane, în care aceștia erau cazați sau transportați, în particular, în perioada lucrărilor sezoniere. Astfel, la romii nu apăreau probleme cu dobândirea dreptului de ședere. Problema îi viza pe romii care duceau un mod de viață nomad. Acest lucru era valabil preponderent pentru raioanele de sud, adiacente teritoriilor care au fost transmise Ungariei. Deci, modul de viață nomad al romilor îngreuna mult posibilitatea ca ei să-și dovedească dreptul la domiciliu în Slovacia, mai ales dacă autoritățile încercau să-i elimine pe astfel de romi din Slovacia. Dat fiind faptul că această situație viza doar un grup foarte mic de locuitori, nu apăreau niciun fel de probleme serioase.

4. Măsurile îndreptate împotriva romilor în perioada de existență a Republicii Slovace în anii 1939-1945, se deosebeau de cele promovate de alte state. Astfel, regimul statului slovac deseori avea un tratament crunt față de romi, dar aceștia nu erau omorâți sistematic ca în Germania, Boemia sau Moravia. Romii din aceste țări chiar considerau că Slovacia este un loc de refugiu. Represaliile nu au fost înăsprite până la ocuparea Slovaciei de către armata germană.

5. Autoritățile slovace, cel puțin, până la ocuparea de către armata germană în toamna anului 1944, se pare că nu știau cum să acționeze în raport cu populația romă. Au apărut numeroase decizii neconceptuale, hotărâri contradictorii și discuții controversate privind competența autorităților în acest domeniu. Funcționarii de birou de toate nivelurile, cu excepția Ministerului

Afacerilor Interne, parcă căutau să evite această problemă. Aceasta nu era în măsură să le aducă nici profit, nici avansare în carieră. Dar rezolvarea problemei romilor era foarte complexă, motiv pentru care conducerea făcea tot felul de presiuni asupra funcționarilor.

6. Odată cu încheierea celui de-al doilea război mondial, romii s-au pomenit într-o situație dificilă. Răscoala Națională Slovacă și ocuparea ulterioară a Slovaciei le-au afectat situația considerabil. Romii erau supuși unor persecuții, incidente, excese și intervenții dure și mai mari. Deși aceste acțiuni nu au beneficiat de sprijinul legislației în vigoare, ele au reprezentat, în principal, rezultatul urii și al antipatiei, covârșitoare și în prezent, a cetățenilor slovaci față de romi.

7. Până la mijlocul anilor 1960 ai secolului al XX-lea, drepturile romilor erau suprimate și ignorate. Regimul totalitar împiedica instituționalizarea comunității rome. Totuși, reprezentanța neoficială a romilor nu ceda și insista ca drepturile ei să fie recunoscute. Scopul principal al activiștilor romi era schimbarea situației lor în societate.

Subiectul cercetării – scopurile, sarcinile, mecanismele și particularitățile politicii de stat a Slovaciei în raport cu comunitatea romă, precum și factorii și condițiile politice și socioculturale care au determinat orientarea și eficacitatea politicii de stat în acest domeniu.

Obiectul cercetării – comunitatea romă și politica de stat a Slovaciei din perioada anilor 1939-1989, perioadă în care în Slovacia domneau regimurile totalitare, cel fascist, în anii 1939-1945, și cel comunist, în anii 1945-1989.

Scopul cercetării – pe baza întregului complex de probleme dificile și controversate din istoricul problemei romilor și a documentelor puse, în premieră, în circuitul științific, din arhivele autohtone și istoriografia contemporană – analiza politicii de stat a Slovaciei în raport cu populația romă pe parcursul anilor 1939-1989.

Atingerea scopului este determinată de necesitatea rezolvării **sarcinilor** următoare:

- dezvăluirea conținutului noțiunii de „romi” prin prisma „etnicității” și a „identității etnice”;
- generalizarea și sistematizarea informațiilor acumulate privind studierea și interpretarea „problemei romilor” în Slovacia, inclusiv, pe baza materialelor din arhivă care nu au fost studiate anterior;

- analiza evoluției problemei romilor în timpul celui de-al doilea război mondial și al reconstrucției postbelice, care a provocat un val nou de deplasare a romilor;
- analiza atitudinii autorităților slovace față de comunitatea romă pe parcursul anilor 1939-1945; elucidarea particularităților politicii de persecutare a romilor;
- determinarea și dezvoltarea particularităților de funcționare a lagărelor de muncă pentru romi și persoanele asociale;
- analiza măsurilor de persecutare a romilor în Slovacia după ocupația militară germană;
- studierea politicii de stat a Slovaciei în raport cu romii pe parcursul anilor 1950-1960, dezvoltarea impactului acesteia asupra integrării romilor în societatea slovacă;
- dezvoltarea specificului de dezvoltare etno-socială a romilor din Slovacia în perioada anilor 1939-1989;
- examinarea particularităților de integrare social-economică a romilor în societatea slovacă până la începutul „revoluției de catifea”;
- dezvoltarea particularităților de funcționare a „Uniunii Romilor” din Slovacia, determinarea influenței acesteia asupra politicii de stat a Slovaciei;
- analiza situației comunității rome în diferite țări ale Uniunii Europene și studierea tentativelor de abordare unificată a soluționării „problemei romilor” în Europa.

Baza metodologică a cercetării. Specificul temei cercetării ne-a permis să cumulăm materialul politologic cu cel istoric, ca urmare lucrarea a reprezentat rezultatul aplicării metodelor celor două științe corespunzătoare. Necesitatea unei analize obiective și consistente a deciziilor și mecanismelor de stat, orientate spre rezolvarea problemei romilor în anumite segmente de timp, a determinat utilizarea principiilor *obiectivității și sistematicității științifice*.

Analiza istorico-politică a politicii de stat a Slovaciei în raport cu populația romă, o analiză clasică pentru studiile științifice, cu accentul pe *materialele de arhivă*, este suplimentată cu analiza subtilităților ideologice la elaborarea și realizarea strategiei de politică internă a țării. Astfel, baza teoretico-metodologică a studiului este îmbinarea *abordării sistemico-istorice* a evoluției politicii de stat a Slovaciei, a particularităților de elaborare a acesteia, a *abordării structural-funcționale* a analizei realizării acesteia în funcție de regimul politic,

configurația puterii politice, cu *instrumentarul politico-psihologic* al analizei relațiilor reciproce dintre comunitatea romă și slovacii, ca națiune care formează statul.

Metoda problematico-cronologică ne-a permis să analizăm succesiunea și logica evenimentelor istorice legate de evoluția comunității rome în interiorul Slovaciei, dar și depistarea modificărilor calitative ale acesteia.

Metoda istorico-genetică a fost utilizată pentru a identifica dinamica percepției de către romi a prezenței lor în istoria Republicii Slovacie (1939-1945), apoi a Cehoslovaciei, ținând cont de un complex întreg de probleme naționale, tendințe politice și transformări. Ca rezultat, a fost studiată transformarea percepției romilor în discursul social-politic al Slovaciei la diferite etape istorice. Folosirea *abordării istorico-situaționale* a fost determinată de examinarea evenimentelor care se produc în condițiile unei situații istorice concrete, având în vedere particularitățile și tendințele acesteia.

Metoda istorico-comparativă a permis analiza trăsăturilor generale și a specificului situației populației rome în regiuni separate ale țării și în statele vecine. S-a constatat că după sfârșitul celui de-al doilea război mondial, situația romilor în Slovacia era mai vulnerabilă decât în Republica Cehă. Până la începutul anilor 1950, în Slovacia se făcea simțit un deficit acut de locuri de muncă. În timp ce în Boemia acestea erau suficiente și după strămutarea nemților populația romă era antrenată, în principal, în agricultură și silvicultură. Fapt care ne ajută să înțelegem de ce o parte din familiile rome au fost nevoite să-și lase casele din Slovacia și să se mute în Boemia. În același timp, abordarea istorico-comparativă ne-a permis să comparăm abordările autorităților de stat pentru soluționarea problemei romilor în anii 1950-1960, să identificăm succesele și deficiențele acestora, dar și să studiem experiența de rezolvare a problemei romilor în țările vecine (Ungaria, Polonia, România). Au fost comparate practicile și instrumentele politice de realizare a proiectului de asimilare, dar și a integrării eficiente a romilor în societățile acestor țări. Vom adăuga că în cadrul studiului s-a accentuat atenția asupra conținutului conceptual al dezvoltării relațiilor ceho-slovace și a configurației politice a Slovaciei în componența Cehoslovaciei.

Apelarea la *metoda de analiză sistemică* ne-a permis să examinăm comunitatea romă ca pe un sistem integru care posedă o structură internă specifică și legătura elementelor acestuia cu anturajul exterior, în particular, cu națiunea care formează statul (titulară), cu minoritățile etnice și naționale.

Utilizarea *metodelor statistice* ne-a permis să efectuăm analiza proceselor de strămutare forțată a romilor, să identificăm dinamica numărului acestora și a repartizării cu traiul pe teritoriul Slovaciei.

Dintre metodele de cunoaștere generale științifice, au fost foarte importante *analiza și sinteza, inducția și deducția*, care au permis ca pe baza studierii unor evenimente istorice separate să fie construită o imagine generală asupra situației romilor între hotarele unui spațiu social național.

În ansamblu, a fost argumentată necesitatea de utilizare a *abordării situaționale* în analiza mișcărilor romilor și în examinarea acestora în contextul interacțiunii cu mișcările din alte state.

Importanța teoretică a cercetării. Lucrarea nu numai că reflectă o viziune nouă asupra problematicii studiului, dar și îmbogățește percepția „problemei romilor” datorită elaborării unei abordări de autor a problemei. Acest fapt, la rândul său, vine să suplimenteze aparatul teoretico-metodologic al studiului. Căutarea răspunsului la „problema romilor” ne-a permis să privim comunitatea romă nu doar din interior, pe baza particularităților sociale, culturale de existență a acestui grup etnic, dar și din exterior – prin prisma unui context politic intern complex, al impactului vieții social-politice a Slovaciei, a politicii de stat și a proceselor politice asupra evoluției ei.

Regândirea și examinarea complexă a evoluției politicii de stat a Slovaciei în raport cu românii în perioada de cercetare poate constitui o bază teoretică și practică pentru cercetările viitoare în domeniu. Materialele studiului pot fi utilizate la scrierea unor opere științifice specializate, având ca obiectiv studierea experienței Slovaciei în „problema romilor”, dar și pentru elaborarea unor manuale.

Valoarea practică a rezultatelor obținute permite o înțelegere mai bună a originilor, subtilităților, esenței și dificultății integrării romilor în viața social-politică a țării, dialectica edificării relațiilor cu națiunea titulară, a interacțiunii acestora, a mecanismelor de reglementare a acestor relații cu scopul susținerii și consolidării stabilității politice și sociale în societate.

Cu toate acestea, studiul actualizează și structurează știința istorică concretă, oferă posibilitatea de conștientizare a schimbărilor din politica de stat față de comunitatea romă, de examinare a modelelor de edificare a relațiilor cu alți actori. Un compartiment important al cercetării este relația reciprocă dintre factorul național și cel etnic în discursul slovac.

Materialele cercetării pot fi utilizate în cadrul predării obiectelor corespunzătoare conform programelor instituțiilor de învățământ superior și de profil.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării sunt determinate de faptul că în cercetare a fost realizată, în premieră, o analiză integră a politicii de stat a Slovaciei în problema romilor sub aspectul premiselor istorice și politice. Rezultatele acestei secțiuni ne-au permis să propunem o anumită periodizare a deplasării romilor în perioada anterioară și posterioară celui de-al doilea război mondial. Ca rezultat, am reușit să identificăm locul pe care romii îl dețineau în sistemul societății slovace și în ce a constat rolul mișcării romilor, la modul concret.

Pe lângă aceasta, originalitatea studiului constă în elaborarea cronologiei etapelor principale în evoluția dialogului politic intern cu comunitatea romă și în identificarea, pe o bază documentară nouă, a legăturilor cauzale dintre realizarea programului de integrare a acestora în societatea și economia slovacă, cu adoptarea unor decizii politice în acest domeniu.

Pe lângă aceasta, noutatea științifică este determinată de: o bază de surse vastă, punerea în circuitul științific a unor surse puțin studiate și anterior necunoscute, în particular, a unor materiale de arhivă, o bună parte din care este pusă în circuitul științific în premieră; particularitatea metodologiei de cercetare, și anume de aplicarea abordării interdisciplinare, care a permis studierea problemei romilor de pe agenda istorico-politică a guvernării slovace și a vieții social-politice a Slovaciei. Studierea detaliată și generalizarea materialului din surse vor fi utile pentru specialiștii în istorie din Slovacia și în probleme politice din țările Europei Centrale și de Est.

Rezultatele științifice principale ale activității realizate:

1. Au fost analizate diverse aspecte și particularități ale politicii Slovaciei privind persecutarea romilor din anii 1939-1945. Pe baza rezultatelor științifice s-a constatat că această politică a avut ca scop principal restricționarea modului de viață nomad al romilor. Un astfel de mod de viață era perceput negativ de partea majoritară a populației slovace. Măsurile de persecutare a romilor au început cu adoptarea Legii Cetățeniei în anul 1939. Coliziunea consta în faptul că Legea Cetățeniei acorda cetățenie slovacă doar romilor sedentari și angajați, iar potrivit prevederilor Constituției toți romii sedentari și angajați puteau solicita oficial

apartenența etnică slovacă și deveni oficial cetățeni ai Slovaciei, totodată potrivit Constituției romii nomazi erau declarați cetățeni străini apatrizi.

2. Analiza dimensiunii politico-juridice a măsurilor de persecutare în raport cu populația romă a arătat că acestea s-au intensificat în mod deosebit în anul 1941. Aceasta, în principal, avea legătură cu faptul că Ministerul Afacerilor Interne a început să se ocupe mai intens de problema romilor, recurgând la metode de combatere represive. O măsură de acest fel a fost adoptarea Hotărârii din 20 aprilie 1941, prin care romii urmau să revină în municipiul de baștină în termen de 8 zile. Dacă aceștia nu aveau un municipiu permanent, se admitea revenirea lor într-un municipiu în care aceștia locuiau în mod obișnuit, în special, iarna. Dacă hotărârea nu era respectată în termen de 8 zile, jandarmii erau nevoiți să-i transporte forțat în municipiile de baștină. La rândul lor, animalele de tracțiune și vagoanele care aparțineau romilor urmau să fie ridicate în termen de 14 zile după emiterea hotărârii. Profitul din vânzări urma să fie folosit ca bază pentru construcția de locuințe pentru romi. Ministerul Afacerilor Interne i-a plasat pe romii nomazi sub supravegherea poliției și le-a interzis să părăsească casele fără consimțământul șefului stațiunii de jandarmerie. Hotărârea a avut un impact considerabil asupra vieții romilor demult sedentari și asupra conviețuirii acestora cu majoritatea. Tuturor municipiilor li s-a poruncit să demoleze locuințele romilor din proximitatea drumurilor publice, de stat și satești. Noile locuințe ale romilor urmau să fie amplasate separat de municipiu, într-un loc îndepărtat, marcat de municipalitate. Regulamentul mai interzicea și deținerea câinilor. Dacă într-un sat erau mai mult de trei familii rome, Ministerul Afacerilor Interne cerea ca birourile notariale să desemneze un „vayda” (lider) rom care să asigure supravegherea populației rome, astfel încât aceștia să nu părăsească așezarea și să nu hoinărească. Multe autorități locale au încercat să profite de regulamentele și hotărârile emise pentru a rezolva în mod arbitrar problema romilor.

3. Lagărul din Revuca avea o capacitate cuprinsă între 200 și 300 de persoane. Circa 50% dintre acestea erau romi de origine. Lucrările de construcție erau foarte dificile. Romii prestau munci fizice extrem de grele, iar cea mai grea a fost forarea tunelului feroviar Revuca-Tisovec. În afară de aceasta, romii erau supuși unor tratamente inumane. În timpul construcției acestui tunel a fost înregistrată cea mai mare rată de fugari din Slovacia. Locurile din lagăr erau insuficiente. Persoanele asociale locuiau în două cazărmi și pentru că paturi erau puține, romii dormeau câte doi într-un pat. În afară de aceasta, cazărmiile erau

foarte sărace și acolo mișunau păduchii, puricii și căpușele. Romii și persoanele asociale erau transportate la Revuca, în principal, din districtele Pogronska și Sharos-Zemlen.

4. Cercetarea componentei militare a politicii de persecutare ne-a permis să constatăm că romii care au fost cazați sau care munceau nu erau scutiți de serviciul militar, ba dimpotrivă, trebuiau să muncească în secții de fabrică ca recruți ai serviciilor de construcții militare. Această hotărâre nu era respectată întocmai. Analiza materialelor documentare și re arhivă a arătat că romii făceau serviciul în armată împreună cu reprezentanții majorității în calitate de militari ai unităților militare și au participat la campania militară din Rusia sau au îndeplinit serviciul în Italia. Totuși, aceasta era o parte nesemnificativă din romi, majoritatea acestora lucrând în secții de fabrică. Cu toate acestea, romii în calitate de membri ai obligațiunii de muncă nu erau recruți noi, iar obligațiunea de muncă servea ca o compensație pentru serviciul militar. De asemenea, romii urmau să fie separați de recruții germani ai serviciului de construcții militare. Această prevedere era greu de respectat, pentru că romii nu erau concentrați într-un singur lagăr de muncă, ci erau deținuți în mai multe lagăre de muncă. Uniforma lor era identică cu uniforma celorlalți soldați. Ei primeau, în fond, uniforma veche a armatei cehoslovace.

5. În pofida caracterului total al persecutării romilor, trebuie să recunoaștem că autoritățile statului slovac nu recurgeau la formele cele mai crunte de manifestare a acesteia. Astfel, în Slovacia nu erau lagăre ale morții pentru romi. Mai mult ca atât, romii din Slovacia nu erau deportați în lagărele morții, situate în afara teritoriului Slovaciei.

6. Analiza chestiunii privind situația comunității rome după cel de-al doilea război mondial a aprofundat considerabil înțelegerea complexității procesului de integrare a romilor în societatea slovacă. Persecutarea și prigonirea romilor slovaci în timpul războiului au făcut ca aceștia să intre în perioada postbelică absolut pauperizați. Erau niște oameni flămânzi, plini de păduchi și care mureau de diferite boli infecțioase, precum tifosul. De regulă, aceștia au așteptat sfârșitul războiului în păduri, în colibe și cocioabe, temându-se să iasă din adăposturile lor. Erau complet demoralizați, fără mijloace de existențe și fără lucru. Le venea greu să-și găsească de lucru în societatea industrial dezvoltată nou-creată. Ei munceau, în principal, ca lucrători salariați și în loc de lefuri primeau plăți sub formă nebănească. În perioada postbelică avantajul concurențial al profesiunilor rome precum: fierăria, măiestria muzicală și

comerțul barter, care mai înainte era completat cu munci ocazionale și sezoniere, a fost pierdut complet, pentru că numărul populației în comunitățile rome a crescut considerabil. Creșterea populației rome a determinat sporirea numărului de localități ale acestora, extinderea modului lor de viață tradițional și, prin urmare, răspândirea unor stereotipuri negative.

7. Cercetarea tendințelor și a abordărilor puterii de stat a Slovaciei pentru problema romilor în anii 1950-1960 a arătat că interesul autorităților se reducea preponderent la rezolvarea unor probleme sociale, economice și educaționale. Centralizarea puterii și consolidarea pozițiilor partidului de guvernământ era o realitate care apriori nu admitea întreruperi în funcționarea regimului totalitar și pentru acest motiv suprime orice cerințe naționale și politice, înaintate de romi. Era promovată o politică de asimilare totală a grupului etnic rom. Schimbarea atitudinii față de problema privind drepturile naționale se reflecta cel mai clar în pierderea interesului față de codificarea limbii rome. La începutul anilor 1950, comunitatea științifică a Academiei de Științe a Cehoslovaciei și Academiei de Științe a Slovaciei a lucrat la codificarea limbii rome și la elaborarea manualelor. La Institutul pentru Studiul Orientului al Academiei de Științe a Cehoslovaciei în anul 1953 a fost formată Comisia romă. Dar motivele politice au operat propriile corectări la promovarea acestei idei. Ministerul Afacerilor Interne avea o înțelegere a problemei romilor absolut diferită de viziunea comunității științifico-academice. În domeniul clasificării etnice, Ministerul Afacerilor Interne respingea orice tentative de promovare a drepturilor naționale și a valorii limbii și culturii rome.

8. Examinarea chestiunii privind constituirea și funcționarea „Uniunii Romilor” din Slovacia ne-a permis să analizăm varietatea de procese, probleme și legități, care se ascundeau dincolo de noțiunea de „*identificarea romilor din Slovacia*”. La sfârșitul anilor 1960, chestiunea privind identificarea social-culturală, istorică și etnică a romilor a devenit deosebit de actuală. În anul 1971, pe lângă ONU a fost constituită Uniunea Mondială a Romilor, care a reunit reprezentanți ai organizațiilor romilor din Europa. În Slovacia apar mișcări noi ale romilor, care cereau să le fie promovate drepturile, conștiința de sine și eliberare. În final, conducerea țării a răspuns la cerințele romilor cu un compromis. Ei au permis constituirea „Uniunii Romilor”, dar au respins revendicările naționale. A rezultat o scindare în mișcarea romilor la nivel național cehoslovac. Uniunea Romilor, refuzând să rezolve problemele naționale, s-a concentrat asupra constituirii unei organizații-umbrelă a romilor

slovaci. În toată Slovacia erau formate asociații raionale pentru soluționarea problemelor privind situația romilor în societate. Au fost aprobate comitetele de pregătire provizorii ale uniunii romilor. Membri ai acestei uniuni erau în exclusivitate romii care înțelegeau mai bine decât alții esența și subtilitățile problemelor proprii.

9. Studiarea problemei romilor în Slovacia în anii 1970-1980, prin prisma conștiinței de sine și a identității etnice, a permis identificarea formelor principale și a premiselor ideologice ale influenței social-politice asupra soluționării „problemei romilor”. Nici apelurile Congresului Mondial al Romilor de la Geneva nu s-au soldat cu recunoașterea romilor în calitate de națiune. Congresul a avut loc în anul 1978 cu participarea delegaților din 27 de țări, precum și a reprezentanților ONU și ai UNESCO. Romii slovaci nu au primit permisiunea să plece la Geneva. La întrunire a fost prezentă doar Ana Kemparova, redactorul rom al ziarului „Slovacia de Est”, care a vizitat Elveția conform unei invitații private. Pentru a obține un volum maxim de informații despre situația socială a populației rome, în anii 1970 și 1980 s-au efectuat recensăminte regulate ale populației rome. Acestea au avut ca scop determinarea numărului de locuitori, de familii și a situației financiare a acestora. Se considera importantă întocmirea hărții locuințelor în care romii locuiau.

Aplicarea rezultatelor științifice. Tezele teoretice principale ale studiului au fost aplicate la elaborarea documentației instructiv-metodologice, la ținerea prelegerilor la catedra de cercetări romologice a Universității „Constantin Filozoful” din Nitra în anii 2013-2014, la disciplina „Istoria romilor”. Materialele lucrării au fost implementate la catedra de politică mondială și relații internaționale a Universității Europene din Moldova, în cadrul cursului de studii „Factorul etnic în relațiile internaționale”.

Au fost descoperite și identificate rămășițele romilor uciși, înmormântați în mormântul frățesc de la Dubnica nad Váhom, chiar dacă istoricii și politologii considerau că acest lucru este imposibil. Lagărul de detenție a romilor de la Dubnica nad Váhom era singurul loc de detenție de acest fel din Europa. Dezvăluirea funcționării acestuia este o descoperire științifică importantă.²⁶

²⁶ JANAS, K. K vzniku a vývinu zaisťovacieho tábora v Dubnici nad Váhom (1944-1945). In: *Romano džaniben*. 2002, jevend, ss. 17-25. ISSN 1210-8545; JANAS, K. Pracovný útvar pre Cigánov a asociálov v Ilave v roku 1943. In: *Bulletin Muzea romské kultury*. 2003, roč. 12, ss. 84-85.

Concluziile și recomandările studiului au fost utilizate de autor la pregătirea, însoțirea, acceptarea și implementarea avizelor de expert, elaborate special pentru Direcția Apărătorului Popular al Drepturilor al Republicii Cehe. În încheiere, se prezintă definiția noțiunii de „unitate militară de muncă”. Unele teze și concluzii și-au găsit aplicare în activitatea Consiliului de Directori pentru Memoria Popoarelor al Republicii Slovace, al cărei membru autorul a fost pe parcursul anilor 2012-2018. Documentele elaborate au fost raportate de autor în repetate rânduri și discutate în ședințele Consiliului.

Tezele și concluziile studiului s-au regăsit în activitatea didactică a autorului conform programului de reciclare profesională pentru profesorii de istorie, etică, științe sociale „Epurarea etnică, genocidul, intoleranța rasială în istorie”, la Muzeul Răscoalei Naționale Slovace din Banská Bystrica (2013-2019), precum și în cadrul recenzării publicațiilor științifice dedicate problemei minorității naționale romă din Republica Slovacă.

Au fost elaborate recomandări pentru perfecționarea mecanismului de realizare a drepturilor minorităților în contextul respectării drepturilor omului în Slovacia, recomandări privind participarea eficientă a minorităților naționale la viața social – politică, inclusiv comentarii explicative. Tezele principale ale studiului și-au găsit reflectare în evaluările de expert, elaborate special pentru Autoadministrația locală a Republicii Slovace în domeniul dezvoltării și coexistenței cu comunitatea romă în Slovacia.

Aprobarea rezultatelor științifice. Referatul științific a fost elaborat, discutat și recomandat pentru susținere în ședința Centrului de Cercetări Politice și Relații Internaționale a Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (MECC RM) la specialitatea 561.01 – teoria, metodologia politologiei; institute și procese politice.

Rezultatele studiului au fost expuse în 33 de publicații, din care 6 monografii, au fost publicate în Slovacia, Republica Moldova, Ucraina, Macedonia, 16 articole științifice, inclusiv 4 articole în reviste incluse în baza de date referativă internațională Web of Science (WOS), de asemenea 11 au fost

ISBN 80-86656-05-5; JANAS, K. Niekoľko nových poznatkov o existencii Zaisťovacieho tábora v Dubnici nad Váhom. In: *Zmena v organizácii pracovných útvarov v rokoch 1943-1944*. 2004, nílaj, ss. 29-33. ISSN 1210-8545; JANAS, K. Zánik zaisťovacieho tábora pre Cigánov v Dubnici nad Váhom. In: *Slovenská republika očami mladých historikov*. Banská Bystrica: UMB. 2006, ss. 215-219. ISBN 80-8083-341-9; JANAS, K. *Perzekúcie Rómov v Slovenskej republike (1939-1945)*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2010. 112 s. ISBN 978-80-89335-30-5.

prezentate sub formă de comunicări verbale la următoarele conferințe, forumuri științifice, mese rotunde și seminare: „Persecutarea romilor în armata slovacă (1939-1944)” / „*Persecution of Roma in the Slovak army (1939-1944)*”; „Persecutarea romilor în viața civilă din Slovacia (1939-1944)” / „*Persecution of Roma in civilian life in Slovakia (1939-1944)*” (a VI-a conferință științifică multidisciplinară internațională în științe sociale și artă, Viena, Austria, 11-14 aprilie 2019); „Studiul măsurilor de persecutare a romilor în Slovacia în anii 1939-1945 și influența acestora asupra procesului educațional” / „*Research of Persecution Measures Against Roma in Slovakia in 1939-1945 and their Impact on Educational Process*” (a II-a conferință internațională în educație, știință și dezvoltare socială (ESSD 2019), Chángshā, China, 20-21 iulie 2019); „Statutul comunității rome în Slovacia în prima jumătate a anilor 1950” / „*Status of the Roma Community in Slovakia in the second half of the 1950s*” (a V-a conferință științifică multidisciplinară internațională în științe sociale și artă, Viena, Austria, 19-21 martie 2018); „Situția comunității rome din Slovacia în anii 70–80 ai secolului al 20-lea” / „*The position of the Roma community in Slovakia in the 70's and 80's of the 20th century*”; „Problemele politice în dezvoltarea și funcționarea Uniunii Romilor – Roma din Slovacia” / „*Political problems in the Development and Functioning of the Union of Gypsies – Roma in Slovakia*” (a III-a conferință științifică multidisciplinară internațională în științe sociale și artă, Albena, Bulgaria, 22–31 august 2016); „Tentativele de îmbunătățire a situației sociale a cetățenilor (romilor) din Slovacia din anii 1968-1973” / „*The attempts for improvement of Social Situation of Roma Citizens (Gypsies) in Slovakia in 1968 – 1973*” (a II-a conferință științifică multidisciplinară internațională în științe sociale și artă, Albena, Bulgaria, 24 august - 2 septembrie 2015); „Persecutarea populației rome în statul slovac în anii celui de-al doilea război mondial” / „*Persekution der Zigeunerbevölkerung im Slowakischen Staat in den Jahren des Zweiten Weltkriegs*” (Schleining, Austria, 21-25 septembrie 2015); „Activitatea Uniunii Romilor (roma) din Slovacia în anii 1968–1973 ca o tentativă de a ajuta la rezolvarea problemelor romilor (roma)” / „*Actives of the union of Gypsies (Roma) in Slovakia in 1968-1973 as at attempt to help with Gypsy (Roma) issues*” (Conferințe științifice multidisciplinare internaționale în științe sociale și artă, Albena, Bulgaria, 1–10 septembrie 2014); „Atitudinea autorităților administrative de stat față de problema romilor în Slovacia de sud-est din anii 1950” / „*Postoj orgánov verejnej správy k rómskej problematike na juhozápadnom Slovensku v 50-tych rokoch 20-storočia*” (Kraków, Polonia, 24–

25 aprilie 2013); „Lagărele de persecutare din județul Trenčín din anii 1940-1945” / „*Tábory perzekučného charakteru v Trenčianskej župe v rokoch 1940-1945*” (Kyjov, Republica Cehă, 14 septembrie 2007); „Donațiile și cadourile în comunitatea romă din Slovacia” / „*Dary a obdarovanie v rómskej komunite na Slovensku*”. (Uherské Hradiště, Republica Cehă, 5-6 iunie 2007).

Articolele științifice, monografiile au fost publicate în limbile slovacă, engleză, rusă și germană în Republica Slovacă, Republica Cehă, Republica Moldova, Macedonia de Nord, SUA, Bulgaria, Austria, Polonia, Ucraina, India și Franța. Volumul total al publicațiilor - circa 80 f.a.

Tezele teoretice și rezultatele principale ale studiului și-au găsit reflectare în cadrul predării cursurilor universitare la Universitatea „Alexander Dubček” din Trenčín (2005-2020) la cursurile: „Istoria Slovaciei” și „Persecutarea romilor în Slovacia”, la Universitatea „Constantin Filozoful” din Nitra (2010-2012) la disciplina „Istoria romilor” și „Persecutarea romilor în Slovacia”, precum și în calitate de profesor invitat la Universitatea Europeană din Moldova la cursul „Factorul rom în politica Slovaciei: stereotipuri și comunicarea interculturală”.

Structura și volumul lucrării. Referatul științific este compus din introducere, 3 capitole, concluzii și recomandări generale, se încheie cu bibliografia și publicațiile autorului la tema studiului. Volumul total al referatului este de 50 de pagini de text principal.

Cuvinte cheie: comunitatea romă, problema romilor, societatea slovacă, Slovacia, politica de stat, minoritate etnică, persecutări, mișcarea romă.

CONȚINUTUL LUCRĂRII DE SINTEZĂ

În *Introducere* este argumentată actualitatea temei selectate, este prezentată evaluarea situației privind gradul de cercetare științifică a problemei, sunt formulate scopul și sarcinile, definite subiectul și obiectul, baza de surse de studiu, noutatea științifică și originalitatea, este argumentată valoarea teoretică și practică, sunt prezentate date despre aprobarea și aplicarea rezultatelor cercetării, sunt formulate tezele care se propun spre susținere, este dezvăluită structura lucrării.

Capitolul întâi 1. „**Problema romilor” în discursul istorico-politic al Slovaciei: bazele teoretico-metodologice ale cercetării**”, este dedicat caracterizării și analizei critice a bazelor conceptuale ale studierii problemei romilor prin prisma fenomenului de etnicitate. În această secțiune este prezentată analiza tendințelor principale în cercetările privind problema romilor, este

analizată evoluția problematicii cercetării, se arată că până în prezent în comunitatea științifică se mențin divergențele în abordările metodologice pentru studierea problemei romilor. Putem concluziona că, practic, toate cercetările teoretice privind comunitatea romă din Slovacia din ultimii ani se bazează în diferită măsură pe lucrările istoricului ceh Ctibor Nečas.²⁷ Rezultatele cercetărilor sale privind situația romilor în Slovacia de Est până în prezent suscită un mare interes în mediul științific. Interesul lui Nečas era axat pe ideea de comunitate a romilor, pe care acesta o examina într-un context complex al evoluției problemei romilor.

Paragraful întâi, „**Abordările conceptuale ale identității romilor: analiză politologică**”, este dedicat problemei reflectării comparative a diferitelor abordări în studierea problemei romilor, evoluției viziunilor savanților autohtoni și străini asupra definiției noțiunii de „romi” în contextul de identitate. Este prezentată o analiză a direcțiilor conceptuale în studierea problemei romilor, care suplimentează aparatul teoretico-metodologic al cercetării.

Această secțiune se deschide cu caracterizarea romilor ca o comunitate etnică specifică. În opinia savanților bulgari Marushiakova E., Popova V., comunitățile romilor există în două dimensiuni: ca niște comunități etnice izolate independente și ca parte integrantă din societate în fiecare țară.²⁸ Totodată, identitatea acestora este determinată, în mare parte, de condițiile istorice ale formării comunității într-o regiune anumită.²⁹

În calitate de supliment valoros la cele spuse poate servi cercetarea autorilor „*Identitatea romilor/roma în contextul european nou (situația din Europa de Est)*”,³⁰ care arată evoluția identității etnice a romilor în condițiile

²⁷ NEČAS, C. Pracovní útvar v Revúci (1943-1944). In: *Obzor Gemera*. 1979, vol. 10, č. 2, ss. 66-70. ISSN 1337-8147; NEČAS, C. Pracovní útvar tzv. asociálu a Cikánu na východním Slovensku v r. 1942. In: *Nové obzory*. 1975, vol. 17, ss. 25-51. ISSN 0546-806X; NEČAS, C. Pracovní útvar tzv. asociálu v letech 1941-1945. In: *Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. robotný prápor. (compiled by D. Tóth)*. Bratislava: ZING Print, 1996, ss. 105-107. ISBN 8096762907; NEČAS, C. Pracovní útvar v Ilavě roku 1943. In: *Vlastivedný zborník Považia*. 1978, vol. 13, ss. 149-158. ISSN 0014-2247.

²⁸МАРУШИАКОВА, Е. А., ПОПОВ, В. З. Историческа съдба и съвременна картина на циганските общности в Източна Европа. В: *Studii Romani. T. VII*. София: Парадигма, 2007, с. 12.

²⁹ Ibidem.

³⁰МАРУШИАКОВА, Е. А., ПОПОВ, В. З. Идентичности цыган/рома в новом европейском контексте (ситуация в Восточной Европе). В: Наукові записки. Т. 15. Тематич.

statelor etno-naționale noi din Europa de Est, apărute în sec. XIX–XX. Acest lucru este foarte important pentru tema noastră, pentru că în astfel de condiții se naște nu doar conștiința de apartenență la o națiune concretă, dar mai mult ca atât – identitatea națională, amestecându-se cu identitatea etnică romă, devine promotorul unor procese istorice neunivoce, examinate în cercetarea noastră.

Complexitatea situației constă în faptul că romii, fiind una dintre cele mai mari minorități, sunt, la rândul lor, o diasporă fără stat. Romii nu au un stat care să-i poată sprijini, contribuind la integrarea culturală, etnică, economică și la dezvoltare, care să faciliteze rezolvarea problemelor sociale. În legătură cu aceasta, comunitatea romă este nevoită să intre personal în dialog cu autoritățile pentru dreptul de a se afirma în societate, devenind astfel participant la discursul politic.

Peter Vermeersch, punând accentul pe lipsa unei metropole la romi, adică a unui spațiu cu legătură reală care să le asigure romilor contactul cu teritoriul lor etnic, îi transformă într-o comunitate imaginară, și nu într-un obiect al realității.³¹

În observația lui Peter Vermeersch însă există o doză de adevăr: lipsa unei metropole este o remarcă corectă, de aceea deschide în fața cercetătorilor oportunități noi de studiere și conceptualizare a problemei.

Smirnova-Seslavinskaia M.V. și Tvetkov G.N., dezvoltând viziunile savanților bulgari asupra comunității rome, au dedicat o lucrare separată naturii etnice a romilor – „*Antropologia dezvoltării socioculturale a populației rome din Rusia*”.³² Autorii pun în circuitul științific termenul de „matrice economico-culturală tradițională”. Sub matrice trebuie înțeles „algoritmul, matricea funcțională a mecanismului de asigurare a vieții, care de-a lungul secolelor i-a permis comunității tradiționale să se adapteze la condițiile economice schimbătoare ale mediului social, încorporându-se în acesta în mod diferit de fiecare dată”.³³

вип.: Роми України: із минулого в майбутнє. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2008, с. 286.

³¹ VERMEERSCH, P. *The Romani Movement: Minority Politics and Ethnic Mobilization in Contemporary Central Europe*. New York, NY: Berghahn Books, 2007, p. 13. ISBN: 0857456784.

³² СМІРНОВА-СЕСЛАВИНСКАЯ, М. В., ЦВЕТКОВ, Г. Н. *Антропология социокультурного развития цыганского населения России*. М.: Федеральный институт развития образования, 2011. 128 с. ISBN 978-5-85630-051-1.

³³ Ibidem.P. 3-4.

Multe concluzii ale lui Smirnova-Seslavinskaia M.V., Țvetkov G.N. dezvoltă idei enunțate vizibil mai devreme despre formarea identității romilor. Pentru noi însă, deosebit de importantă este viziunea autorilor asupra noțiunii de „formațiuni etno-sociale tradiționale”, pe care aceștia o folosesc pentru a defini „particularitățile de dezvoltare etno-socială a romilor și formarea matricei economico-culturale tradiționale a acestora în cadrul integrării colective în anturaj”.³⁴ Legătura cu anturajul este foarte importantă, pentru că astfel se menține comunicarea interetnică, internațională, care este o parte consistentă din relațiile sociale. Totodată, prin legătura cu națiunea care formează statul (titulară) se asigură „încorporarea” particularităților etnoculturale ale etniei în viața politică a întregii societăți.

Reflecțiile despre componenta politică a problemei romilor ne duc spre o întrebare legitimă: de ce unii cercetători ignoră conținutul politic al acestui fenomen, plasându-l în exclusivitate într-un context politic anumit, iar alții, dimpotrivă, insistă că acesta este totalmente determinat politic. Adepții primei abordări explică aceasta prin faptul că „oponenții” lor politologi se ghidează de canoane metodologice standard în studierea problemei, focalizându-se nu atât asupra metodei, cât asupra obiectului cercetării. Ei sunt interesați de problema puterii, prin urmare, ei văd studierea problemei romilor prin prisma relațiilor cu puterea care, pe de o parte, reglementează aceste relații, menținând ordinea publică, iar pe de altă parte – asigură interacțiunea cu alte minorități naționale, etnice din societate. În opinia politologilor, istoricii, ocupându-se de cercetarea problemei romilor, lucrează cu forța pasivă a trecutului, ceea ce conduce la îndepărtarea de obiectul de cercetare real și reprezintă un impediment pentru analiza empirică.

Potrivit lui Jean-Pierre Liégeois, noțiunea de „romi” are o dimensiune politică. Aceasta se explică prin faptul că „identitatea „romilor” este legată indispensabil atât de identitatea politică, cât și de identitatea folclorico-culturală”.³⁵

Faptul că discuțiile au ieșit dincolo de limitele abordării istorice a problemei cercetării, pe întinderile largi ale conceptualizării, sistematizării și comparării acesteia, fac dovada nu numai a rămânerii în urmă a abordării

³⁴ Ibidem.P. 11.

³⁵ LIÉGEOIS, J-P. *Roms et Tsiganes*. Paris: La Découverte, 2009, p. 4. ISBN 2707149101.

politologice a studierii ei, dar și contribuie la creșterea interesului din partea altor discipline.

În paragraful al doilea, „**Comunitatea romă ca obiect de cercetări teoretice: esență și particularități**”, este prezentată o analiză a caracteristicilor esențiale ale comunității rome ca fenomen al relațiilor sociale, sunt expuse principalele instrumente metodologice care examinează evoluția comunității rome, modificarea orientărilor valorice ale acesteia și problematizarea. Totodată, se examinează particularitățile de integrare social-economică a romilor în societatea slovacă. În afară de aceasta, au fost examinate dificultățile cu care se confruntă cercetătorii comunității rome – de la ambiguitățile terminologice și până la dependența conceptelor științifice de contextul social-politic și istoric actual.

Pe baza analizei acestor dificultăți, autorul a încercat să urmărească polemicile în jurul problematicii cercetării, pentru a înțelege încărcătura semantică a termenului „*comunitatea romă*” din țările Europei Centrale și de Est. Autorul descrie situația social-economică, politică a comunității respective și cercetează detaliat discursul produs de aceasta, orientat spre *crearea unei ideologii naționale pentru romi*. Problematika creării unei ideologii naționale pentru romi a fost examinată detaliat în lucrările lui Cerenkov L.N.³⁶ Potrivit afirmației lui Cerenkov L.N., romii reprezintă un grup etnic de valoare reală, care s-a format sub influența unor factori etnici și a factorului de monoprofesionalizare. Influența altor culturi asupra tradițiilor rome, în opinia lui Cerenkov L.N., este piatra de temelie a identității rome. Or, mai există și un alt concept important, prezentat în lucrarea autorului și care trezește un interes indubitabil. Acesta reprezintă crearea „unei națiuni fără cetățenie” pentru romi – un concept care prezintă un interes deosebit pentru noi, fiindcă abordează o problemă fundamentală precum hotarele organizării acesteia.

Potrivit poziției autorului, baza teoretico-metodologică pentru studierea problemei romilor în contextul politicii de stat trebuie să fie o abordare complexă, bazată pe metode de analiză politologică și istorică, care să examineze rolul director al politicului în formarea comunității rome. Apelarea la tradițiile științei istorice se explică prin proprietățile indispensabile ale istoriei de a studia caracterul multifactorial al proceselor sociale, fără să admită în acest timp

³⁶ ЧЕРЕНКОВ, Л.Н. Цыгане – диаспора? В: *Диаспоры*. 2009, №1, сс. 239-256. ISSN 1810-228X.

probabilitatea ca ele să fie dezmembrate sau să fie substituit vreunul dintre acestea, pentru că toate evenimentele sunt văzute în istorie ca decisive. În plus, formarea comunităților etnice, dezvoltarea legăturilor internaționale și a comunicațiilor mai mult decât orice domeniu de dezvoltare socială este expus influenței particularităților trecutului. Obținerea unei sinteze metodologice interdisciplinare presupune o extindere concretă a ariei de cercetare.

Capitolul al doilea, „**Atitudinea autorităților slovace față de comunitatea romă din Slovacia în perioada anilor 1939-1945**”, este compus din patru paragrafe și urmărește modificările din politica Republicii Slovace în raport cu romii, analizează formele principale, premisele ideologice și istorice ale politicilor promovate.

Paragraful întâi, „**Persecutările romilor**”, dezvăluie esența și particularitățile politicii de persecutare. Se subliniază că persecutarea a fost una de stat-organizată și sistematică. Atât politica internă, cât și cea externă ale statului erau subordonate obiectivului de persecutare. Pentru realizarea persecutării au fost depuse eforturi organizatorice și tehnice. Se accentuează că pe parcursul anilor 1939-1945, comunitatea romă a fost supusă unor persecutări crunte. Comparativ cu perioada antebelică, situația foarte grea a romilor s-a agravat considerabil. În timpul celui de-al doilea război mondial, romii erau grupul de populație cel mai persecutat. Propaganda de stat comenta „problema romilor” într-o manieră strict negativă. Atitudinea populației locale față de romi, de asemenea, s-a înrăutățit. La nivel de stat au fost adoptate decizii și măsuri orientate împotriva populației rome, fapt care le-a influențat puternic modul de viață nomad. Astfel, romii erau supuși discriminării în armată, partea masculină a populației rome era plasată în lagăre, fiind supusă, practic, unor munci de sclav³⁷. În timpul războiului, familiile rome erau nevoite să-și părăsească casele din orașe, sate și de la marginile drumurilor de țară.

Chiar dacă inițial regimul statului slovac nu era orientat direct spre nimicirea fizică a populației rome, situația a început să se schimbe după suprimarea Răscoalei Naționale Slovace în anul 1944, când țara, de fapt, a fost

³⁷ NEČAS, C. Pracovní útvary tzv. asociálu a Cikánu na východním Slovensku v r. 1942. In: *Nové obzory*. 1975, vol. 17, ss. 25–51. ISSN 0546-806X; NEČAS, C. Pracovní útvary tzv. asociálu v letech 1941–1945. In: *Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. robotný prápor. (compiled by D. Tóth)*. Bratislava: ZING Print, 1996, ss. 105-107. ISBN 8096762907; NEČAS, C. Pracovní útvar v Ilavě roku 1943. In: *Vlastivedný zborník Považia*. 1978, vol. 13, ss. 149-158. ISSN 0014-2247.

ocupată. Politica de ocupație germană în colaborare cu radicaliștii slovaci, veniți la putere, a creat un lagăr de concentrare special în municipiul Dubnica nad Váhom. Acesta era destinat tuturor familiilor rome, care au petrecut acolo ultimele luni de război în condiții sanitare insuportabile. Mulți copii și bătrâni au murit în acest lagăr de pneumonie și din cauza epidemiei de tifos. Nemții îi ucideau cu cruzime pe toți cei suspectați de contaminare. Cazuri de asasinare a romilor au avut loc și în alte localități din Slovacia. Practic, în toată Slovacia au fost cazuri de atacuri crunte asupra romilor, soldate cu omoruri masive.³⁸

Paragraful al doilea, „**Lagărele de muncă pentru romi și persoane asociale**”, dezvoltă particularitățile de funcționare a lagărelor de muncă pentru romi, analizează etapele principale în dezvoltarea sistemului de lagăre de muncă. Atenția principală se acordă abordărilor formate în știință pentru definiția noțiunii de „lagăr de muncă pentru romi” și viziunii autorului asupra acestei probleme, este prezentat locul lagărului de muncă între alte metode de intervenție în privința romilor.

Ideea de creare a lagărului de muncă presupunea utilizarea romilor pentru prestarea unor munci fizice grele. Acestea erau niște lagăre cu destinație de muncă. Inițiatorii creării lagărelor de muncă s-au inspirat din experiența Germaniei. Astfel, funcționari slovaci au participat la mai multe deplasări pentru a prelua experiența de funcționare a lagărelor de concentrare. Un grup condus de președintele Direcției Economice Centrale, Avgustin Morovek, a vizitat Germania. Aceștia au traversat Katowice spre Silezia de Sus, unde au văzut construcția automagistralei Katowice – Wrocław. Inginerul Koso de la Ministerul Afacerilor Interne s-a aflat în Polonia în lagărul de concentrare din Sosnowjec.³⁹ În primăvara anului 1941, Ministerul Afacerilor Interne a luat hotărârea să înființeze lagăre de muncă ale romilor.⁴⁰ Ulterior, la 8 aprilie 1941, Ministerul Afacerilor Interne a emis o Directivă privind înființarea lagărelor de

³⁸ Materialele privind persecutarea romilor în timpul Răscoalei Naționale Slovace se află, în principal, la arhiva Muzeului Răscoalei Naționale Slovace. A se vedea: Arhiva Muzeului Răscoalei Naționale Slovace, fondul XIII, S 153/81.; fondul IX, 355/59, 356/59, 641/58, S 25/78, 104/65, 366/59, 255/98.

³⁹ KAMENEC, I. *Po stopách tragédie*. Bratislava: Archa, 1991, p. 147. ISBN 8071150150. (Modelele germane au fost implementate chiar și după formarea brigăzilor de muncă. În anul 1942, directorul direcției penale a Raihului i-a invitat pe reprezentanții biroului penal de la Bratislava să-l viziteze. El dorea să le dea sfaturi și instrucțiuni despre cum să rezolve problema romilor).

⁴⁰ Decree no. 137/1941 Off. Newsp.

muncă.⁴¹ În Regulamentul din 28 mai 1941, Ministerul Afacerilor Interne a definit regulile organizatorice și operaționale pentru funcționarea acestor lagăre. Acestea erau destinate unor lucrări cu caracter general, precum regularizarea și curățarea cursurilor de apă, amenajarea pășunilor, reparația drumurilor și a locurilor publice, etc.⁴² Președinții de circumscripții și autoritățile de autoadministrare ale circumscripției concrete erau responsabile de condițiile de organizare a unor astfel de lagăre.⁴³ În lagăre erau deținute persoane care au încălcat ordinea publică, securitatea publică, liniștea publică și morala.⁴⁴

Prima brigadă de muncă din Slovacia a fost formată la Hanušovce nad Topľou. Aceasta a fost înființată prin ordinul Ministerul Afacerilor Interne din 26 mai 1942. Deținuții trebuiau să lucreze la construcția căii ferate Prešov - Strážske. Lagărul de muncă din Hanušovce nad Topľou avea filiale la Petic, Bistra și Nižný Hrabovec. În pofida distanței mari, lagărul de muncă din Haraba, situat în raionul Brezno, de asemenea făcea parte din administrația lagărului de muncă din Hanušovce nad Topľou. Lagărul de muncă din Haraba a funcționat doar în anul 1942. Se cunoaște că acesta și-a încetat existența la 30 noiembrie 1942 și nu a mai fost reluat.⁴⁵ Celelalte lagăre de muncă din Slovacia de est au continuat să funcționeze. Deținuții lagărului au edificat o construcție importantă și strategică pentru stat în Slovacia de est. Aceasta era o linie de cale ferată privilegiată de la Prešov până la Strážske. Necesitatea construcției acesteia a fost determinată de problema transportului feroviar prin Košice, pentru că orașul în acea perioadă fusese transmis Ungariei.

Cel de-al doilea lagăr de muncă pentru romi și persoane asociale se afla la Dubnica nad Váhom. Acesta a fost înființat în anul 1942, la scurt timp după deschiderea lagărului din Hanušovce nad Topľou.⁴⁶ Atunci când lagărul se

⁴¹ Decree no. 202/1941 Off. Newsp.

⁴² NEČAS, C. *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno: MU, 1994, ss. 104-109. ISBN 80-210-0945-4.

⁴³ Arhiva de stat din Trenčín, Arhiva de oficiu Považska Bystrica, Fondul secției raionale Puchov, boxa 594, Nr. D-1198/1945.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Arhiva de stat din Prešov, Arhiva de oficiu Prešov, Fpdul Sari-Zemplen județ, boxa 41, Nr. 10/1943 prez.

⁴⁶ Mai detaliat despre brigada de lucru de la Dubnica nad Vahom a se vedea: NEČAS, C. Nucená táborová koncentrace Cikánů v Dubnici nad Váhom. In: *Tereziínske listy*. 1980, vol. 10, ss. 34-49; JANAS, K. Pracovní útvar v Dubnici. In: *Bulletin muzea romské kultury*. 2002-2003, vol. 11-12, ss. 80 - 83. ISBN 80-86656-05-5.

înființa, nimeni nu s-a gândit că acesta va exista atât de mult timp. A fost deschis în pofida opunerii municipalității și a protestelor conducerii companiei militare vecine.⁴⁷ Dubnicla Zbrojovka era una dintre cele mai importante companii care lucra pentru armata germană în Europa de Est. 17 mii de persoane au lucrat acolo în perioada războiului. În anul 1939, fosta filială a Škoda Plzeň a ajuns în mâinile Germaniei, când a fost transmisă Băncii de la Drezda și a aderat la concernul Hermann-Göring-Werke.

În anul 1943, direcția raională din Zlaté Moravce scria că aproape toți romii din municipiu lucrau la construcții ca muncitori și nu duceau un mod de viață nomad. În total peste 40 de romi și persoane asociale au fost transportate din raionul Zlaté Moravce la Hanušovce nad Topľou.⁴⁸ Există informații despre transportarea romilor la lagărele de muncă în august și septembrie 1942, din raioanele Ružomberok și в Liptovský Mikuláš. Ei au fost mutați în lagărul din Nižný Hrabovec. Un transport cu 39 de persoane asociale de asemenea a plecat spre Dubnica nad Vahom.⁴⁹

Ajunși în lagărele de muncă, deținuții erau divizați în două grupuri:

a) grupul de romi

b) grupul de alte persoane.

Ambele grupuri erau împărțite ulterior în 3 categorii:

- Categoria A. Din această categorie făceau parte deținuții îngrijiți, disponibili pentru muncă, deștepți, disciplinați și cuminiți, cu un trecut politic bun și cu o viață mai organizată decât ceilalți.

- Categoria B. Această categorie includea deținuți cu trecut problematic, dar nu cel mai grav.

- Categoria C. Grupul era destinat deținuților pedepsiți, nedisciplinați, leneși, rău-intenționați și periculoși, cu trecut politic agravant.⁵⁰

⁴⁷ NEČAS, C. *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno: MU, 1994, p. 133. ISBN 80-210-0945-4.

⁴⁸ Arhiva de Stat din Nitra, Arhiva de oficiu Nitra, Fondul secției raionale Zlaté Moravce, boxa 287, Nr. 5731/1943.

⁴⁹ VÍTEK, P. *Rómovia na Liptove*. [online]. Liptovský Mikuláš, Typopress, 2001. (Data accesării 12.04.2020). Disponibil: http://www.dejinyliptova.guran.sk/attachments/062_Romovia_v_Liptove.pdf

⁵⁰ NEČAS, C. *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno: MU, 1994, s. 106. ISBN 80-210-0945-4.

Era posibil transferul deținuților între categorii, într-o categorie „mai bună” sau „mai proastă”. Transferul într-o categorie mai bună era foarte important pentru deținut. Doar membrilor categoriei „A” li se ofereau bani de buzunar, aceștia puteau să-și viziteze familia, se bucurau de prioritate la eliberarea hainelor și a lenjeriei de pat. Singurul avantaj pentru deținuții din categoria „B” erau banii de buzunar. Deținuții din categoria „C” nu aveau niciun privilegiu. Dimpotrivă, ei se aflau sub supraveghere sporită. Deținuții din categoria „C” primeau muncile cele mai grele și timpul lor de muncă putea fi prelungit liber, chiar dacă alte categorii aveau concediu personal.⁵¹ Viața în lagăr era reglementată de șeful brigăzii de muncă printr-un regim zilnic. Pentru încălcarea disciplinei era prevăzută o pedeapsă aspră. Pedepsele pentru deținuți aveau mai multe grade – de la mustrări până la detenția solitară timp de opt zile.

Firește, existența lagărelor de muncă era unul dintre pilonii regimului de guvernământ.

Paragraful al treilea, „**Măsurile de persecutare a romilor din Slovacia după ocupația germană**”, este dedicat analizei măsurilor și mecanismelor de persecutare a romilor. Atenția principală a fost acordată studierii problemei privind persecutarea pe baza unor materiale de arhivă nepublicate, între care sunt documente de secretariat, documentația de anchetă judiciară.

Se menționează că deși politica Slovaciei în raport cu romii era una inumană, aceasta nu a atins o asemenea amploare ca în Boemia și Moravia ocupate de nemți, unde avea loc exterminarea sistematică a romilor. În pofida declarațiilor liderului fasciștilor slovaci, comandantului Hlinkova garda, Alexander Mach, care în apelul său către membrii uniunii hitleriste de tineret din mai 1942 promite să rezolve problema romilor după cea a evreilor, mulți romi au putut găsi un refugiu în Slovacia.

În anii 1939-1944 nu au fost înregistrate fărâdelești grave în raport cu romii, în timp ce după ocuparea Slovaciei acestea aveau loc pe tot teritoriul țării. Prima asasinare a romilor s-a produs la 15 septembrie 1944.⁵² Șapte romi au fost uciși la Kvetnica în raionul Poprad.⁵³ Represalii de amploare împotriva populației rome au avut loc la Tisovec, Valaská Belá, Ilija, Jrupina și Slatina.

⁵¹ Decree no. 419/1942 Off. Newsp.

⁵² Arhiva Muzeului Războaielor Naționale Slovace, fondul XIII, Nr. 426/58.

⁵³ TÁNCOS, J., LUŽICA, R. *Zatrateni a zabudnutí*. Bratislava: Veda, 2002, s. 88. ISBN 8089018262.

Tragedia s-a produs la 21 noiembrie 1944 la Tisovec. Aceasta a fost precedată de o provocare: nemții, prezentându-se ca partizani, au încercat să-i convingă pe romi să comită o diversiune. După ce romii au recunoscut că au colaborat cu partizanii, nemții au invadat așezarea romilor. Aceștia i-au acuzat pe localnici că au acordat sprijin partizanilor și au dus cu ei pe toți bărbații cu vârste de 14-60 de ani. În aceeași zi, ei au fost împușcați cu toții și înmormântați într-un mormânt frățesc pe care tot ei au trebuit să-l sape.⁵⁴ Omoruri masive de mare amploare ale persoanelor care erau supuse persecuțiilor rasiale, cu participarea activă a radicaliștilor slovaci, au fost săvârșite în municipiile Kremnica și Nemecka.

Se cunosc cazuri de asasinări masive ale romilor la sobele de ars var din Nemecka. La Sv. nad Hronom (în prezent Žiar nad Hronom) au fost arși de vii 24 de membri ai familiei Sharkozi.⁵⁵ Sunt cunoscute cazuri de omoruri în regiunea Spiš, la Brezno, Motyčki, Hrinova, Hainiki, Dolne Hamre, dar și la Dubnica nad Váhom pe care deja l-am pomenit. Evenimentele enumerate sunt doar o parte din acțiunile inumane întreprinse de forțele de ocupație germane în Slovacia în cooperare cu colaboraționiștii slovaci. Morminte frățești sunt situate aproape în toată Slovacia.⁵⁶ După încheierea războiului, au fost găsite 176 de morminte frățești. Deși este imposibil de stabilit câte dintre cele 3 723 de victime erau romi. Dar, incontestabil, nu putem să nu luăm în considerație această cifră.⁵⁷

Astfel, în anul 1944 presiunile asupra romilor au crescut. În luna iunie a apărut o dispoziție prin care romilor le era interzis să folosească transportul feroviar sub pretextul că ar fi răspândi epidemia de tifos. Romii puteau folosi transportul feroviar numai dacă prezentau un permis special pentru călătorie. Acest permis era eliberat în schimbul unui certificat medical care confirma la momentul eliberării că titularul nu este bolnav de tifos. Totodată, permisul era valabil pentru o singură călătorie într-o direcție. Pentru drumul retur, procedura de obținere a certificatelor trebuia repetată încă o dată.

⁵⁴ Arhiva Muzeului Răscoalei Naționale Slovace, fondul XIII, Nr. 426/58.

⁵⁵ TÁNCOS, J., LUŽICA, R. *Zatratení a zabudnutí*. Bratislava: Veda, 2002, s. 95. ISBN 8089018262.

⁵⁶ KOLLÁROVÁ, Z. *K vývoju rómskej sociéty na Spiši do roku 1945*. In: *Neznámi Rómovia*. Bratislava 1992, s. 68. ISSN 0139-5475.

⁵⁷ NEČAS, C. *Terorizování Romů od srpna 1944 do března 1945*. In: *SNP v paměti národa*. (compiled by J. Lipták). Bratislava, Banská Bystrica: NVK International, Múzeum SNP, 1994, ss. 325-326.

La capitolul trei, „**Situația romilor din Slovacia în anii 1945-1989**”, se cercetează situația romilor, este dezvăluit rolul „problemei romilor” în discursul social-politic slovac, sunt examinate tendințele care au influențat integrarea romilor în societatea slovacă și adaptarea la condițiile de viață noi.

În paragraful întâi, „**Situația comunității rome după cel de-al doilea război mondial**”, se examinează particularitățile situației romilor în contextul transformărilor social-politice, precum și bazele politicii restrictive în raport cu populația romă.

Se subliniază că după încheierea celui de-al doilea război mondial, condițiile de trai ale romilor s-au modificat nesemnificativ. Romii se aflau sub supraveghere strictă, autoritățile controlau deplasarea lor⁵⁸. Au reapărut cerințe de instituire a unităților de muncă⁵⁹. Au fost formulate repetat cerințe de eliminare forțată a locuințelor construite pe marginea drumurilor, fapt care a fost caracteristic pentru perioada precedentă⁶⁰.

Odată cu terminarea războiului, Statul Slovac și-a încetat existența, a fost restabilită Cehoslovacia. De menționat faptul că situația romilor în Slovacia era mult mai precară decât în Republica Cehă. Problemele postbelice ale romilor erau legate de situația socială dificilă. Până la începutul anilor 1950, în Slovacia se făcea simțit un deficit acut de locuri de muncă. Iar în Boemia situația era diferită, întrucât după mutarea nemților acolo erau suficiente locuri de muncă în agricultură și silvicultură. Astfel, o parte din familiile rome și-au părăsit casele din Slovacia și s-au mutat cu traiul în Boemia⁶¹. Acestea se îndreptau, în principal, spre hotar și spre zonele industriale din nordul Boemiei și Moraviei, unde a fost strămutată populația germană inițială.

Paragraful al doilea, „**Abordarea autorităților de stat pentru problema romilor în anii 1950-1960**”, analizează aspectele politice interne și aspectele politice externe ale politicii de stat a Slovaciei în „problema romilor”, accentuând atenția asupra deficiențelor „politicii rome”.

⁵⁸ Arhiva de Stat din Žilina, Arhiva de oficiu Liptovský Mikuláš, Fondul Biroului Notarial de Circumscripție din Liptovský Mikuláš, Boxa 1, Nr. 4534/1945.

⁵⁹ Arhiva de Stat din Nitra, Direcția de Arhivă, Fondul Municipal Topoľčany, Boxa 257, Nr. 230/1946.

⁶⁰ Arhiva de Stat din Nitra, Direcția de Arhivă, Fondul Municipal Topoľčany, Boxa 257, Nr. 5870/1945.

⁶¹ PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, s. 25. ISBN 8086621073.

La începutul anilor 1950, rezolvarea problemei romilor deține un loc prioritar în politica de stat a Slovaciei. Bineînțeles, soluționarea acesteia impunea eforturi și mijloace mari⁶². În primul rând, trebuiau ameliorate condițiile locative ale populației rome, trebuia rezolvată problema cu ocupația și cu obținerea educației.⁶³

Potrivit datelor Comisariatului Afacerilor Interne al Slovaciei, asimilarea urma să se desfășoare într-un mod neforțat, cu sprijinul comitetelor și companiilor naționale.

Domeniul sănătății era unul dintre puținele în care s-au obținut rezultate pozitive la sfârșitul anilor 1950 – începutul anilor 1960. Rata mortalității infantile s-a redus semnificativ. Tot mai multe femei rome au început să nască în spitale. Copiii romi erau vaccinați împotriva tuberculozei, poliomielitei și a varicelei. Epidemia de tifos a fost prevenită, practic, complet⁶⁴.

De menționat că Consiliul Central al Sindicatelor are un rol important în rezolvarea problemei romilor, în particular, acesta era responsabil cu ocupația romilor pe piața muncii. Sindicatele asigurau condiții pentru perfecționarea profesională a muncitorilor romi și monitorizau prezența acestora la locul de muncă.

În anul 1966, în Slovacia locuiau 166 000 de romi. S-a înregistrat o descreștere a numărului de angajați de la 50 015 în anul 1964 la 40 691 în 1966. În anul 1966, 37 328 de romi erau înregistrați ca șomeri.

În Slovacia de Vest situația era mult mai gravă. Numărul celor ocupați constituia 15 918 romi, iar al șomerilor – 24 162. Apăreau dificultăți cu plasarea în câmpul muncii a tinerilor romi.

Situația romilor în diferite orașe se deosebea mult. Situația cea mai favorabilă la capitolul plasarea în câmpul muncii se atesta la Hronsky Benadik. Principalul domeniu de ocupație al romilor era fierăritul, confecționarea cărămizilor și a șireturilor pentru încălțăminte. Romii confecționau cuie și reparau instrumente metalice.

⁶² HORVÁTHOVÁ, E. *Cigáni na Slovensku*. SS. 362-363. ISBN 43.00 Kčs.

⁶³ JANAS, K. Postoj orgánov verejnej správy k rómskej problematike na juhozápadnom Slovensku v 50. rokoch 20. Storočia. In: *Slovensko v rokoch neslobody 1938-1989 III. Menšiny*. Banská Bystrica: Belia-num, 2014, ss. 280-285. ISBN 978-80-557-0803-4.

⁶⁴ JUROVÁ, A. *Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. S. 71.

În anii 1960 se atestă o creștere a ratei de ocupare, în special, în rândul bărbaților romi. În anul 1967, în Slovacia aproximativ 75,9% dintre bărbații romi erau angajați⁶⁵.

Conform Hotărârii de Guvern din 13 octombrie 1965, au fost stabilite următoarele sarcini pe termen lung pentru soluționarea „problemei romilor”:

1. Asigurarea rezolvării complexe a problemei romilor, inclusiv resurse financiare și materiale, și monitorizarea permanentă, sub toate aspectele, a problemei romilor de către autoritățile statului, dar și de către comitetele naționale.

2. Asigurarea elaborării calendarului general național pe termen lung de lichidare a așezărilor rome din Slovacia.

3. Asigurarea realizării tuturor sarcinilor legate de reeducarea populației rome. Explicarea sistematică a chestiunilor legate de rezolvarea problemelor romilor în rândul romilor⁶⁶.

În anul 1965, au fost întreprinse măsuri pentru repartizarea cu traiul a populației rome. Romii urmau să fie strămutați din Slovacia în Boemia. Repartizarea cu traiul a populației rome semnifica schimbări fundamentale în viața întregii populații rome. Aceasta avea ca scop final repartizarea cu traiul a populației rome între majoritatea populației în toată Cehoslovacia, și asimilarea completă a acesteia. Astfel urmau să fie nimicite cocioabele din Vysoké Tatry. Vysoké Tatry au fost declarați cel mai important centru turistic cehoslovac, iar Velká Ida era o așezare situată nu departe de compania strategică „Východoslovenské železiarne” (Combinatul Metalurgic din Slovacia de Est). Combinatul metalurgic era unul dintre cei mai mari driveri ai angajatorilor slovaci. Repartizarea cu traiul a romilor avea loc pe baza acordurilor încheiate între raioane. Potrivit ofertelor, romii din regiunea Slovaciei de Est urmau să fie strămutați în Moravia de Nord și regiunea Boemiei de Est, din regiunea Slovaciei de Vest – în regiunea Boemiei Centrale sau regiunea Cehiei de Sud, și din regiunea Slovaciei Centrale în regiunea Moraviei de Sud⁶⁷.

⁶⁵ Ibidem. P. 84.

⁶⁶ Arhiva de Stat din Nitra, Direcția de Arhivă, Fondul comitetului național municipal Topoľčany, Boxa 53, Nr. 1362/1966.

⁶⁷ JUROVÁ, A. *Rómska problematika 1945-1967. Dokumenty*. Vol. 4. Čast'. Praha: USD, 1996, Doc. No. 305, ss. 838-840.

În paragraful trei, **„Constituirea și funcționarea „Uniunii Romilor”**”, este dezvăluită ideea de constituire a uniunii romilor, se analizează rolul lui Anton Fakuna în promovarea și apărarea drepturilor populației rome.

Pentru romi era important să aibă reprezentanții lor în autoritățile de stat și cele de autoadministrare locală. Aceasta le-ar fi consolidat considerabil pozițiile în societate. Tentativele activistului rom Anton Fakuna de a construi un dialog între comunitatea romă și putere nu s-au încununat de succes.⁶⁸

Între timp, autoritățile îi atrăgeau activ de partea lor pe activiștii și intelectualii romi, pentru a accelera procesul de asimilare. Romii-activiști erau angajați special de autoritățile administrative de stat. Dar o parte considerabilă din populația romă nu dorea să renunțe la cultura sa, ca urmare, să se asimileze. Este important să subliniem că politica de asimilare nu a dat rezultatele scontate. Astfel, ca rezultat al asimilării a avut loc doar o adaptare superficială a minorității la modul de viață nou.

La sfârșitul anilor 1960, în societate se creează premisele necesare pentru emanciparea mișcării rome. Apare prima organizație a romilor – „Uniunea Romilor” (UR), la finanțarea căreia a participat asociația de producție „Nevordom” (Calea Nouă). În pofida dificultăților organizatorice și financiare, UR a reușit să susțină dezvoltarea limbii și a culturii.

Conducerea UR a întocmit un Memorandum de recunoaștere a populației rome în calitate de minoritate națională. Dar Comitetul central al PC al Cehoslovaciei l-a respins. UR a participat la formarea conceptului nou al politicii de stat în raport cu romii. În aprilie 1973, UR a fost desființată. Și în anii 1970–1972, guvernul RSCS a renunțat la politica de asimilare în favoarea integrării cultural-sociale a romilor.

Paragraful al patrulea, **„Situația comunității rome din Slovacia în anii 1970 și 1980”**, dezvăluie particularitățile de dezvoltare instituțională a comunității rome, ținând cont de specificul etno-social al acesteia.

Se menționează că în perioada anilor 1966 – 1971, în toată Slovacia au fost distruse 4 750 de cocioabe, circa 23 700 de romi s-au mutat din așezările rome în orașe și sate. În afară de aceasta, aproximativ 6 000 de romi au fost

⁶⁸ În anul 1957, activistul rom Aton Fakuna a trimis o scrisoare la Comitetul Central al Partidului Comunist al Cehoslovaciei cu propunerea de constituire a Uniunii Romilor. A se vedea: PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. SS. 57-77.

plasați în câmpul muncii, iar 750 de copii romi au fost trimiși la învățătură⁶⁹. Autoritățile de stat au renunțat la politica de repartizare cu traiul și de asimilare forțată în Boemia în anul 1970, apoi în Slovacia în anul 1972.

În ansamblu, în Slovacia la finele anilor '80, circa 80% dintre copiii romi au făcut studii primare⁷⁰. O parte dintre ei cântau și dansau în formații de copii. Un punct de cotitură în invitarea copiilor în formațiile folclorice a devenit rolul televiziunii cehoslovace⁷¹. În anul 1986, în premieră, în timpul Festivalului de Folclor, formații de folclor rome au apărut în fața camerelor televizate din Cehoslovacia într-un program mixt „Persoane de origine romă”⁷². Pe lângă evoluții artistice, programul era însoțit de o expoziție de tablouri ale pictorului rom Rudolf Dzurk.

După prăbușirea regimului comunist, situația social-economică a romilor s-a înrăutățit semnificativ. Romii au fost primii care au pierdut locul de muncă.

În secțiunea **Concluzii și recomandări generale**, se face bilanțul cercetării, sunt formulate concluziile și recomandările generale.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI GENERALE

Cercetarea politicii de stat a Slovaciei în privința comunității rome în perioada anilor 1939-1989, efectuată în referat, ne permite să ajungem la concluzia despre corectitudinea examinării experienței slovace în soluționarea „problemei romilor”. Ceea ce a fost predeterminat de conținutul problematicii cercetării și de rolul acesteia în dezvoltarea statului și a societății.

Studiul elaborat pe baza lucrărilor publicate reprezintă prima lucrare complexă care analizează politica Slovaciei privind problema romilor pe etape, din anul 1939 până în 1989, pe baza unui cerc larg de surse nepublicate, reprezentate prin materialele unei serii de arhive autohtone. Se cercetează

⁶⁹ JUROVÁ, A. *Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. S. 93.

⁷⁰ GÁLISOVÁ, A. *Výchova a vzdelávanie Rómov na území dnešného Slovenska v kontexte minulosti a súčasnosti*. In: *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006, s. 119. ISBN 80-8050-987-5.

⁷¹ LUŽICA, R. *Rómske etnikum a televízia*. In: *Nové smery rozvoja perspektívy rómskej národnosti v pluralitnej spoločnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2007, s. 156. ISBN 80-88855-63-2 (brož.).

⁷² GRUSKA, V. *Dotyky s rómskym etnikom*. In: *Slovenský národopis*. 1988, Vol. 36, No. 1, s. 220. ISSN1335-1303.

totalitatea de legături economice, sociale, politice și culturale ale comunității rome din Slovacia cu națiunea titulară. Cercetare a făcut posibilă dezvoltarea situației juridice, politice și social-economice a comunității rome din Slovacia la diferite etape de dezvoltare a acesteia; identificarea particularităților și factorilor de politizare a „problemei romilor” în discursul social-politic al Slovaciei; dezvoltarea rolului proceselor politice externe și proceselor politice interne în formarea „politicii rome” a Slovaciei pe parcursul anilor 1939-1989; dezvoltarea esenței și a particularităților principale ale modelului slovac de rezolvare a problemei romilor în sensul politico-juridic și instituțional.

Rezultatele obținute ale cercetării reprezintă rezultatul activității academice și de cercetare a autorului pe parcursul a peste 10 ani. Rezultatele științifice au fost expuse în 33 de publicații, fiind editate în limbile slovacă, engleză, rusă și germană. Acestea au fost publicate în Republica Slovacă, Republica Cehă, Republica Moldova, Macedonia de Nord, SUA, Bulgaria, Austria, Polonia, Ucraina, India și Franța. Principalele teze și concluzii ale referatului s-au regăsit în 6 studii monografice, precum și în articole, comunicări științifice, publicate în diverse reviste științifice, inclusiv care fac parte din baza de date științifice internaționale Web of Science (WOS). La tema referatului științific au fost publicate 5 monografii de autor, între care: „Situația comunității rome din Slovacia (1938-1989)” (Chișinău, 2019), „Situația comunității rome din Slovacia în anii 1948-1989: (cu un accent special pe administrarea de stat și particularitățile regionale)” / „Position of the Roma community in Slovakia in the years 1948-1989: (with special accent on public administration and regional specifics)” (Skopje, 2017), „Persecutarea romilor în Republica Slovacă (1939-1945)” / Perzekúcie Rómov v Slovenskej republike (1939-1945) (Bratislava, 2010), „Lagăre uitate” / „Zabudnuté tábory” (Trenčín, 2008), „Județul Trenčín (1940-1945): Despre unele aspecte referitoare la originea, existența și funcționarea administrării de stat în ținutul Trenčín” / „Trenčianska župa (1940-1945): K niektorým otázkam vzniku, existencie a fungovania verejnej správy na Trenčiansku”, și o monografie colectivă „Atitudinea autorităților din Slovacia față de comunitatea romă din Slovacia între anii 1939 și 1945/ „The Attitude of the Slovak authorities towards the Roma community in Slovakia between 1939 and 1945” (Odesa, 2019).

Unele idei și elaborări ale autorului au fost expuse în materiale analitice și note informative referitoare la factorul rom în politica internă și externă a Slovaciei la diferite etape. În afară de aceasta, rezultatele la tema cercetării au

fost prezentate și sub formă de comunicări verbale la Școala de Vară, la forumuri științifico-practice și mese rotunde internaționale.

Activitatea de cercetare științifică realizată oferă o imagine integră asupra politicii de stat a Slovaciei în raport cu comunitatea romă, ținând cont de specificul ei etno-social. Scopurile și sarcinile formulate ale referatului științific au fost atinse, iar ipoteza științifică lansată, formulată în logica modelului tradițional de asigurare a vieții, și-a găsit confirmare. Cercetarea confirmă teza că narativul rom reprezintă un subiect separat în istoria statului slovac, subiect care merită o conștientizare și o dezbatere științifică specială. Urmare a acestui fapt, rezultatele obținute extind baza pentru elaborările teoretice și practice ulterioare în domeniul studierii problemei romilor, dar și a problemelor de interacțiune a comunității rome cu statul.

În ansamblu, rezultatele cercetării ne permit să formulăm următoarele **concluzii**:

1. În timpul celui de-al doilea război mondial, guvernul statului - marionetă nazist aplica împotriva romilor o legislație discriminatorie rasială inumană, romii erau internați în lagăre de muncă, iar ultimii ani (1944 - 1945) se caracterizează printr-un adevărat genocid al populației rome.

2. În perioada regimului comunist, la baza politicii oficiale a statului a fost pus programul de asimilare, amestecare și integrare a populației rome. Romilor le era interzis să hoinărească, iar statul și-a proclamat dreptul la „adaptarea” romilor în numele salvării și al bunăstării acestora. Un efect negativ al acestei politic a fost dezintegrarea culturii tradiționale rome. În afară de aceasta, ostilitatea față de romi din partea majorității populației nu făcea decât să se intensifice (alături de creșterea agresiunii, a infracțiunilor economice și violenței), astfel nu este surprinzător că autoritățile nu au mai reușit să realizeze planurile de integrare, adaptare și asimilare a romilor.

3. Începând cu anii 1960, autoritățile comuniste au încercat să rezolve problema romilor prin crearea unor structuri administrative noi. În anul 1969, pe lângă Ministerul Muncii și Problemelor Sociale a fost constituită Comisia Guvernului Republicii Socialiste Slovace (RSS) pentru problemele populației rome. În fiecare circumscripție, structurile oficiale au format comisii speciale pentru problemele populației rome pe lângă consiliile naționale de circumscripție. Aceste comisii aveau în subordonare o rețea de asistenți sociali care realizau medierea între stat și romi.

4. În anul 1991, Guvernul Republicii Slovace a aprobat hotărârea de stat nr. 153 „Principiile politicii de stat în raport cu romii”. Romilor le era recunoscut un statut care îi egala cu alte minorități naționale, fapt care a impulsionat constituirea partidelor politice, a asociațiilor civile și a organizațiilor culturale ale romilor. Proclamarea acestor drepturi, asociată cu desființarea structurilor instituționale speciale și a altor inițiative în domeniul social, cultural și educațional, semnifica, în esență, lipsa vreunor forme speciale de susținere în soluționarea problemelor populației rome.

5. În anul 1996, a fost aprobată o nouă hotărâre de guvern (nr. 310), intitulată „Principiile politicii în raport cu cetățenii care au nevoie de sprijin special”, și a fost instituită o funcție nouă de Reprezentant Împuternicit al Guvernului pentru problemele cetățenilor care au nevoie de sprijin special. Postul de Reprezentant Împuternicit a existat în cadrul Ministerului Muncii, Problemelor Sociale și familiei chiar până în anul 1998, când guvernul l-a desființat și a instituit o funcție nouă de Reprezentant Împuternicit al Guvernului pentru problemele populației rome pe lângă Guvernul Republicii Slovace. În noiembrie 1997, a fost aprobată o altă hotărâre de guvern (nr. 796), care a definit bazele conceptuale ale „rezolvării problemelor populației rome” și a fost elaborată în cancelaria Reprezentantului Împuternicit. În sfârșit, în anul 1999, odată cu adoptarea hotărârii nr. 821, guvernul a aprobat strategia „de rezolvare a problemelor minorității etnice rome” și a preconizat un sistem de măsuri pentru realizarea acesteia.

6. Romii s-au transformat într-un grup de populație principal, care beneficiază de diverse tipuri de sprijin social. Circa 80% dintre romi (12,5% - șomeri, 60% - copii, 7% - pensionari) depind de sistemul de asistență socială de stat.

7. Uniunea Europeană, începând cu mijlocul anilor 1990, desfășoară un complex de activități care au ca scop incluziunea acestui grup etnic. Deși există numeroase programe de profil, în prezent problema rămâne nerezolvată și este un obiect de studiu pentru politologi, sociologi și juriști atât de pe teritoriul UE, cât și peste hotarele ei. Totodată, soluționarea problemei romilor nu poate fi realizată în termene scurte.

8. La etapa actuală, Uniunea Europeană finanțează proiecte care contribuie la consolidarea integrării romilor în toată Europa. Acesta sprijină activitatea țărilor UE îndreptată spre îmbunătățirea traiului tuturor

grupurilor de populație vulnerabile, inclusiv a romilor, cu ajutorul fondurilor europene structurale și de investiții, în principal, al Fondului Social European (FSE), Fondului European de Dezvoltare Regională (FEDRP) și Fondului Agricol European pentru Dezvoltare Rurală (FAEFR).

9. În conformitate cu Hotărârea UE „Integrarea social-economică a romilor în Europa” din 7 aprilie 2010, UE și statele membre ale acesteia poartă o răspundere specială în fața romilor care locuiesc în toate statele-membre, țările candidate și candidate potențiale. Această atitudine față de problema romilor a făcut ca această problemă să fie inclusă în strategia UE de până în anul 2020 și, în special, să fie descrisă detaliat în inițiativa ei prioritară – Platforma Europeană pentru Combaterea Sărăciei.

Pe baza concluziilor obținute ca rezultat al cercetării, pot fi oferite **recomandările** următoare:

1. Vreun progres semnificativ în realizarea unei sinteze interdisciplinare în cercetarea problemei romilor în politica Slovaciei pe parcursul anilor 1939-1989, nu s-a produs. În virtutea acestui fapt, devine importantă necesitatea cristalizării abordărilor metodologice nu numai în plan teoretico-metodologic, dar și practico-aplicativ, adică politic prin conținutul său. Problema definirii științifice a problemei romilor în politica Slovaciei, extinderea ariei de obiecte a acesteia este determinată de complexitatea și multitudinea de aspecte a domeniului de relații sociale abordat. O cercetare profundă, interdisciplinară a acestei chestiuni face posibilă identificarea celor mai importante forme și metode de activitate cu comunitatea romă, cu scopul îmbunătățirii situației sociale a acesteia, antrenării în viața social-politică a țării.

2. Chiar dacă în ultimele decenii situația comunității rome din Slovacia s-a modificat semnificativ, problema romilor rămâne în continuare importantă pentru înțelegerea logicii proceselor politice interne și proceselor politice externe ale perioadei studiate, pentru identificarea bazelor profunde ale politici slovace în raport cu romii. Având în vedere complexitatea și multitudinea de planuri a problemei cercetate, devine importantă furnizarea unor date obiective și veridice în chestiunile privind situația romilor în Slovacia, sporirea gradului de informare, încurajarea schimbului de bune practici în domeniul soluționării problemei romilor. În acest context, autorităților de stat li se recomandă să îi atragă activ pe reprezentanții mediului științific al romilor în activitatea consultativă de expert a

autorităților administrative de stat, dar și la participarea la conferințe, simpozioane, seminare privind situația romilor.

3. Se recomandă sensibilizarea comunității academice la problema instituționalizării slabe a comunității rome. Cercetările științifice actualizează importanța unei analize complexe permanente a discursurilor, strategiilor politice și tehnologiilor în problemele romilor.

4. Se recomandă organizarea unei mese rotunde „Probleme actuale ale dezvoltării socioculturale a romilor din Slovacia”, la care să fie invitați reprezentanți ai autorităților de stat, experți ai academiei de științe și ai organizațiilor obștești, unde să fie enunțate cerințele comunității rome referitoare la condițiile locative, de plasare în câmpul muncii, educație etc.

5. Fiind cetățeni ai UE, romii au aceleași drepturi ca și conaționaliilor lor de alte naționalități. Este evident însă, că în virtutea unor particularități cultural-politice, romii sunt integrați într-o măsură mai mică în societatea europeană. Pentru a schimba situația creată, în anul 2008 s-a desfășurat summitul UE „Platforma europeană pentru integrarea romilor în societate”, iar în anul 2010 un alt summit, dar nu a fost cazul să se vorbească despre anumite progrese semnificative. În acest context, se propune organizarea unui nou summit UE cu această problematică.

BIBLIOGRAFIE:

1. ACHIM, V. *The Roma in Romanian History*. Budapest: CEU Press, 1998. 240 s. ISBN 978-963-9241-84-8.
2. CIFRA, Š., VRABCOVÁ, V. *Komjaticie 1256-2006*. Martin: Vydavateľstvo Neografia, 2008. 792 s. ISBN 80-969550-2-0.
3. DAVIDOVÁ, E. Lidové náboženství trebišovských Cigánů – Romů koncem padesátých let 20. století, před rozpadem jejich tradiční komunity. In: *Slovenský národopis*. 1988, Vol. 36, No. 1, ss. 93-103. ISSN 1339-9357.
4. Decree no. 137/1941 Off. Newsp.
5. Decree no. 202/1941 Off. Newsp.
6. Decree no. 419/1942 Off. Newsp.
7. DONERT, C. *The Rights of the Roma: The Struggle for Citizenship in Postwar Czechoslovakia (Human Rights in History)*. Cambridge University Press US, 2020. 308 p. ISBN 1107176271.

8. GÁLISOVÁ, A. Výchova a vzdelávanie Rómov na území dnešného Slovenska v kontexte minulosti a súčasnosti. In: *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006, ss. 118-123. ISBN 80-8050-987-5.
9. GRUSKA, V. Dotyky s rómskym etnikom. In: *Slovenský národopis*. 1988, Vol. 36, No. 1, ss. 220-239. ISSN: 1335-1303.
10. HAJKO, J. *Hod' do mňa kameňom. Spolužitie s Rómami na Slovensku*. Bratislava: Slovart, 2015. 424 s. ISBN 978-80-556-1437-3.
11. HORVÁTHOVÁ, E. *Cigani na slovensku: historicko - etnografický nácrť*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964. 396 s. ISBN 43.00 Kčs.
12. HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Po Židoch Cigáni. Svědectví Romů ze Slovenska 1939–1945, I. díl (1939–srpen 1944)*. Praha: Triáda, 2005. 900 s. ISBN 978-80-86138-14-3.
13. JANAS, K. K vzniku a vývinu zaisťovacieho tábora v Dubnici nad Váhom (1944-1945). In: *Romano džaniben*. 2002, jevend, ss. 17-25. ISSN 1210-8545.
14. JANAS, K. Niekoľko nových poznatkov o existencii Zaisťovacieho tábora v Dubnici nad Váhom. In: *Zmena v organizácii pracovných útvarov v rokoch 1943-1944*. 2004, ňilaj, ss. 29-33. ISSN 1210-8545.
15. JANAS, K. *Perzekúcie Rómov v Slovenskej republike (1939 – 1945)*. Bratislava: Ústav Pamäti národa, 2010. 112 s. ISBN 978-80-89335-30-5.
16. JANAS, K. Postoj orgánov verejnej správy k rómskej problematike na juhozápadnom Slovensku v 50. rokoch 20. Storočia. In: *Slovensko v rokoch neslobody 1938-1989 III. Menšiny*. Banská Bystrica: Belia-num, 2014, ss. 280-285. ISBN 978-80-557-0803-4.
17. JANAS, K. Pracovný útvar pre Cigánov a asociálov v Ilave v roku 1943. In: *Bulletin Muzea romské kultury*. 2003, roč. 12, ss. 84-85. ISBN 80-86656-05-5.
18. JANAS, K. Zánik zaisťovacieho tábora pre Cigánov v Dubnici nad Váhom. In: *Slovenská republika očami mladých historikov*. Banská Bystrica: UMB. 2006, ss. 215-219. ISBN 80-8083-341-9.
19. JUROVÁ, A. *Rómska problematika 1945-1967. Dokumenty*. Vol. 4. Časť. Praha: USD, 1996. 1034 s.
20. JUROVÁ, A. *Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. Bratislava: Spoločenskovedný ústav Slovenskej akadémie vied v Košiciach, Goldpress, 1993. 138 p. ISBN 8085584077.

21. KAMENEC, I. *Po stopách tragédie*. Bratislava: Archa, 1991. 258 s. ISBN 8071150150.
22. KOGALNICHAN de, M. *Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des cigans, connus en France sous le nom des Bohémiens*. Berlin: Librairie de B.Behr, 1837. iv, 46 s. ISBN 1160887314.
23. KOLLÁROVÁ, Z. K vývoju rómskej sociéty na Spiši do roku 1945. In: *Neznámi Rómovia*. Bratislava 1992, ss. 61-72. ISSN 0139-5475.
24. LIÉGEOIS, J-P. *Roms et Tsiganes*. Paris: La Découverte, 2009. 125 p. ISBN 2707149101.
25. LUŽICA, R. Rómske etnikum a televízia. In: *Nové smery rozvoja perspektívy rómskej národnosti v pluralitnej spoločnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2007, ss. 152-164. ISBN 80-88855-63-2 (brož.).
26. LUŽICA, R. Vylúčenie Cigánov/Rómov v Slovenskej republike (1939-1945). In: *Pamäť národa*. 2005, vol. 2, no. 2, ss. 6-12. ISSN 1336-6297.
27. MATRAS, Y. *Romani in Britain: the afterlife of a language*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010. xv, 255 p. ISBN 0748639047.
28. MATRAS, Y. *Romani in contact: the history, structure, and sociology of a language*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins, 1995. xvii, 205 p. ISBN 155619580X.
29. MATRAS, Y. The state of present-day Domari in Jerusalem. In: *Mediterranean Language Review*. 1999, Nr. 11, pp. 1-58. ISSN 0724-7567.
30. NEČAS, C. *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno: MU, 1994. 220 s. ISBN 80-210-0945-4.
31. NEČAS, C. *Nad osudem českých a slovenských Cikánů v letech 1939-1945*. Brno: UJEP, 1981. 180 s. ISBN 80-210-2107-1.
32. NEČAS, C. Pracovní útvar v Ilavě roku 1943. In: *Vlastivedný zborník Považia*. 1978, vol. 13, ss. 149-158. ISSN 0014-2247.
33. NEČAS, C. Pracovní útvar v Revúci (1943-1944). In: *Obzor Gemera*. 1979, vol. 10, č. 2, ss. 66-70. ISSN 1337-8147.
34. NEČAS, C. Pracovní útvary tzv. asociálu a Cikánu na východním Slovensku v r. 1942. In: *Nové obzory*. 1975, vol. 17, ss. 25–51. ISSN 0546-806X.
35. NEČAS, C. Pracovní útvary tzv. asociálu v letech 1941–1945. In: *Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. robotný prápor. (compiled by D. Tóth)*. Bratislava: ZING Print, 1996, ss. 105-107. ISBN 8096762907.

36. NEČAS, C. Terorizování Romů od srpna 1944 do března 1945. In: *SNP v paměti národa. (compiled by J. Lipták)*. Bratislava, Banská Bystrica: NVK International, Múzeum SNP, 1994, ss. 325-326.
37. PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. 183 s. ISBN 8086621073.
38. SCHMIDT, V. Politics Concerning the Roma during the Interwar Period. In: *The Politics of Disability in Interwar and Socialist Czechoslovakia: Segregating in the Name of the Nation*. Ed. by Schmidt Victoria. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2019, pp. 77-104. ISBN 9463720014.
39. TÁNCOŠ, J., LUŽICA, R. *Zatratení a zabudnutí*. Bratislava: Veda, 2002. 2002 s. ISBN 8089018262.
40. TCHERENKOV, L. N. Brève esquisse sur les Tsiganes en URSS. Dans : *Etudes Tsiganes*. 1969, No 3, pp. 11–26.
41. TCHERENKOV, L. N. Čirikli - Conte tsigane avec l'introduction et les commentaries de L.N.Tcherenkov. Dans: *Etudes Tsiganes*. 1967, No 4, pp. 1–11. ISSN 0014-2247.
42. TCHERENKOV, L. N. Paramisi katar ke Míca — Conte tsigane transcrit par L.N. Tcheren kov. Dans: *Etudes Tsiganes*. 1971, No 4, pp. 1–9. ISSN 0014-2247.
43. TCHERENKOV, L.N., LAEDERICH St. *The Roma : otherwise known as Gypsies, Gitanos, Gyphtoi, Tsiganes, Tigani, Çingene, Zigeuner, Bohémiens, Travellers, Fahrende, etc.* Vol. 2: Traditions and texts. Basel: Schwabe, 2004. xxxiv, 1098 p. ISBN 3796520901.
44. VANKOVÁ, K. Identifikačné špecifika Rómov. In: Rosinský, R. (editor). *Prierez socio-kultúrnymi vrstvami identity Rómov (vysokoškolský učebný text)*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, ss. 18-51. ISBN 80-8050-981-6.
45. VERMEERSCH, P. *The Romani Movement: Minority Politics and Ethnic Mobilization in Contemporary Central Europe*. New York, NY: Berghahn Books, 2007. 276 p. ISBN: 0857456784.
46. VÍTEK, P. *Rómovia na Liptove*. [online]. Liptovský Mikuláš, Typopress, 2001. (Дата посещения 12.04.2020). Доступно: http://www.dejinyliptova.guran.sk/attachments/062_Romovia_v_Liptove.pdf

47. Архив Инфорума, фонд Е. Хорватова. Движимое имущество, Вох. 5, No. 15.
48. Архив Музея Словацкого национального восстания, фонд XIII, No. 426/58.
49. Архив Музея Словацкого национального восстания, фонд XIII, S 153/81.; фонд IX, 355/59, 356/59, 641/58, S 25/78, 104/65, 366/59, 255/98.
50. Государственный архив Жилины, Офисный архив Липтовского Микулаша, Фонд Окружной нотариальной конторы в Липтовском Микулаше, Вох 1, No. 4534/1945.
51. Государственный архив Нитра. Офисный архив Топольчаны, Фонд муниципального национального комитета в Топольчаны, Вох 53, No. 1362/1966.
52. Государственный архив Нитры, Архивное управление Топочаны, Фонд Муниципалитет Топочаны, Вох 257, No. 230/1946.
53. Государственный архив Нитры, Архивное управление Топочаны, Фонд Муниципалитет Топочаны, Вох 257, No. 5870/1945.
54. Государственный архив Нитры, Офисный архив Нитры, Фонд районного отделения в Злате-Моравце, box 287, No. 5731/1943.
55. Государственный архив Прешова, Офисный архив Прешова, Фонд Сари – Земплен уезд, box 41, No. 10/1943 prez.
56. Государственный архив Тренчина, Офисный архив Поважской Быстрицы, Фонд районного отделения в Пухове, box 594, No. D-1198/1945.
57. КАУНЕНКО, И. И., КАУНОВА, Н. Г., ИВАНОВА, Н. В. *Идентичность в системе этнопсихологического и этнологического знания в Республике Молдова*. Кишинев: Tipogr. «Elan Poligraf», 2015. 268 с. ISBN 978-9975-66-506-3.
58. КАУНОВА, Н. Г. Идентичность ромов: социально-психологический аспект. В: КАУНЕНКО, И. И., КАУНОВА, Н. Г., ИВАНОВА, Н. В. *Идентичность в системе этнопсихологического и этнологического знания в Республике Молдова*. Кишинев: Tipogr. «Elan Poligraf», 2015, сс. 191-238. ISBN 978-9975-66-506-3.
59. МАРУШИАКОВА Е. А., ПОПОВ В. З. Историческа съдба и съвременна картина на циганските общности в Източна Европа. В: *Studii Romani. T. VII*. София: Парадигма, 2007, сс. 11–24.

60. МАРУШИАКОВА, Е. А., ПОПОВ, В. З. Идентичности цыган/рома в новом европейском контексте (ситуация в Восточной Европе). В: *Наукові записки. Т. 15. Тематич. вип.: Роми України: із минулого в майбутнє*. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2008, сс. 275-298.

61. СМИРНОВА-СЕСЛАВИНСКАЯ, М. В. Законодательство и государственная политика Российской империи в отношении цыганского населения. В: *Genesis: исторические исследования*. 2017, № 8, сс. 1-21. ISSN 2409-868X.

62. СМИРНОВА-СЕСЛАВИНСКАЯ, М. В., ЦВЕТКОВ Г. Н. *Антропология социокультурного развития цыганского населения России*. М.: Федеральный институт развития образования, 2011. 128 с. ISBN 978-5-85630-051-1.

63. ЧЕРЕНКОВ, Л. Н. *Некоторые проблемы изучения цыган Украины*. [online]. (Дата посещения 12.04.2020). Доступно: https://static1.squarespace.com/static/5350ef3ae4b0a74166d83255/t/5716b23c356fb068327b42f6/1461105213706/Cherenkov_Nek.+probl.+izuch.+cygan+Ukrainy+2006.pdf

64. ЧЕРЕНКОВ, Л. Н. *Некоторые проблемы этнографического изучения цыган СССР*. [online]. Москва, 1985. (Дата посещения 12.04.2020). Доступно: https://static1.squarespace.com/static/5350ef3ae4b0a74166d83255/t/5716a9657c65e4deb98443ea/1461103020996/Cherenkov_Nek.probl.+etnograficheskogo+izuchenija.pdf

65. ЧЕРЕНКОВ, Л. Н. Цыгане – диаспора? В: *Диаспоры*. 2009, №1, сс. 239-256. ISSN 1810-228X.

**PUBLICAȘIILE AUTORULUI
LA TEMA LUCRĂRII DE SINTEZĂ:**

Monografii:

Specialitatea: 561.01- Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice

1. ЯНАС, К. *Положение цыганского общества в Словакии (1938-1989 гг.)*. Кишинев: СЕР USM, 2019. 224 с. ISBN 978-9975-142-78-5.
2. JANAS, K. *MARIBEN Baro. The Attitude of the Slovak authorities towards the Roma community in Slovakia between 1939 and 1945*. Odessa: Oripa Napa, 2019. 124 p. ISBN 978-966-394-097-7.
3. JANAS, K. *Position of the Roma community in Slovakia in the years 1948-1989: (with special accent on public administration and regional specifics)*. Skopje: University of Tourism and Management in Skopje, 2017. 110 p. ISBN 978-608-4593-36-2.
4. JANAS, K. *Zabudnuté tábory*. Trenčín: Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka, 2008. 133 s. ISBN 978-80-8075-310-8.

Specialitatea: 562.04 - Teoria integrării europene, instituții, procese și politici europene

5. JANAS, K. *Perzekúcie Rómov v Slovenskej republike (1939-1945)*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2010. 111 s. ISBN 978-80-89335-30-5.
6. JANAS, K. *Trenčianska župa (1940-1945): K niektorým otázkam vzniku, existencie a fungovania verejnej správy na Trenčiansku*. Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, 2007. 141 s. ISBN 978-80-8075-213-2.

Articole științifice:

Specialitatea: 561.01- Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice

7. JANAS, K. The attempts for improvement of social situation of Roma citizens (Gypsies) in Slovakia in 1968-1973. In: *2nd international multidisciplinary scientific conference on social sciences & arts SGEM. 2015, Volume I: Political sciences, law, finance, economics & tourism*. Sofia: STEF92 Technology Ltd., 2015, pp. 361-367. ISBN 978-619-7105-46-9.

8. JANAS, Karol: Pokusy vlády slovenského štátu o likvidáciu obchodovania s odpadkami v rokoch 1939-1945. In: *Bulletin muzea romské kultury*, vol. 11-12, 2003-2003, pp. 77-79. ISBN 80-86656-05-5.
9. JANAS, Karol: Pracovný útvar v Dubnici. In: *Bulletin muzea romské kultury*, vol. 11-12, 2002-2003, pp. 80-83. ISBN 80-86656-05-5.
10. JANAS, Karol: Pracovný útvar pre Cigánov a asociálov v Ilave v roku 1943. In: *Bulletin Muzea romské kultury*, Vol. 11-12, 2002/2003, pp. 84-85. ISBN 80-86656-05-5.
11. JANAS, Karol: Pracovný útvar pre Rómov a tzv. asociálov v Dubnici nad Váhom. In: *Buletin muzea romské kultury*, Vol. 11-12, 2002/2003, pp. 80-83. ISBN 80-86656-05-5.
12. JANAS, Karol: Pracovný útvar pre Rómov a tzv. sociálne osoby v Ústí nad Oravou v roku 1944. In: *Zborník Oravského múzea*, vol. XX, 2003, pp. 51-60. ISBN 80-968880-2-1.
13. JANAS, Karol: Postoj slovenských orgánov pri riešení rómskej problematiky a jeho zmena po porážke SNP. In: *Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov III.* (compiled by M. Lacko). Trnava : Merkury, 2004, pp. 341-358. ISBN 80-89034-76-6.
14. JANAS, Karol: Zánik zaisťovacieho tábora v Dubnici nad Váhom. In: *Slovenská republika (1939-1945) očami mladých historikov V.* (compiled by M. Šmigel', P. Mičko, M. Syrný). Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu UMB, Katedra histórie FHV UMB, Štátna vedecká knižnica, pp. 215-219. ISBN 80-8083-341-9.
15. JANAS, Karol: Perzekučné opatrenia slovenského štátu a ich zásahy do bežného života slovenských Rómov v rokoch 1941-1943. In: *Terezínske listy*, vol. 35, 2007, pp. 112-120. ISBN 80-85433-96-6.
16. JANAS, Karol: Perzekúcia rómskeho obyvateľstva na Slovensku v slovenskej historiografii. In: *Nepriznaný holokaust.* (compiled by Z. Kumanová, A. B. Mann). Bratislava : In Minorita SNM, Ústav etnológie SAV, 2007, pp. 15-20. ISBN 978-80-9697989-2.
17. JANAS, Karol: Utrpenie slovenských Rómov. In: *Fenomén holokaustu.* Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2008, pp. 123-133. ISBN 978-80-8106-003-8.
18. JANAS, Karol - TIŠLIAR, Pavol: K vývoju rómskej populácie na Slovensku na základe štatistických prameňov do roku 1918. In: *Bulletin muzea romské kultury*, vol. 16, 2008, pp. 125-126. ISBN 978-80-86656-13-7.
19. JANAS, Karol: Postoj orgánov verejnej správy k rómskej problematike na juhozápadnom Slovensku v 50. rokoch 20. Storočia. In: *Slovensko v rokoch*

neslobody 1938-1989 III. Menšiny. Banská Bystrica : Belianum, 2014, pp. 280-285. ISBN 978-80-557-0803-4.

20. JANAS, Karol – KUCHARCHIK, Rudolf. Protection of cultural and historical monuments in Slovakia on sity and municipality level. In: 3rd international multidisciplinary scientific conference on social sciences & arts SFEM 2016 : Book 2. Political sciences, law, finance, economics & tourism. Volume I. – Sofia : STEF92 Tecnology Ltd.; 2016, p. 453-458. –ISBN 978-619-7105-51-3. (Web of Science).

21. JANAS, Karol. Vnutromacedonsky etnický konflikt a problémy s interaciou severneho Macedonska. In: Negativne dosledky ozbrojenich konfliktov a ich mozne riesenia. – Bratislava : Ekonom, 2019, p. 44-52. – ISBN 978-80-225-4653-9.

22. JANAS, Karol. Obnova narodnej kulturnej pamiatku Povazsky hrad mestom Povazska Bystrica ako priklad starostlivosti samospravy o kulturne dedicstvo. In: Muzeologia a kulturne dedicstvo. – Muzeology and cultural heritage, Roc.7, c.2 (2019), p. 169-181. – ISSN 1339-2204. (Web of Science, Scopus).

23. JANAS, Karol – BARCAKOVA, Marcela. Youth unemployment in Slovakia and in Slovenia. In: IZZIVI Prihodnosti : challenges of the future. Vol.4, No.2(2019), p. 98-105. ISSN 2463-9281.

Specialitatea: 562.04 - Teoria integrării europene, instituții, procese și politici europene

24. JANAS Karol. The situation of Roma population in Slovakia in 1945-1948. In: *Moldavian Journal of International Law and International Relations*, 2019, No. 1 (Vol. 14), pp. 87-95. ISSN 1857-1999. [Online]: https://www.usem.md/uploads/files/Activitate_%C8%98tiin%C8%9Bific%C4%83_USEM/rmdir/RMDIRI_2019_Nr-1.pdf (Visited on: 31.12.2019).

25. JANAS, Karol – KUCHARCHIK, Rudolf. Crisis management in Regional and Local Development (The Case of Slovakia). In: *Advanced science letters*. Vol.24, No.9(2018), p. 6314-6316. ISSN 1936-6612. (Web of Science).

26. JANAS, Karol – KUCHARCHIK, Rudolf. Flood protection in the Slovak Republic. In: 15th international multidisciplinary scientific geoconference SGEM 2015. Volume II.: Ecology, economics, education and legislation conference proceedings. – Sofia : STEF92 Tehnology Ltd., 2015, s. 243-248. ISBN 978-619-7105-40-7. (Web of Science, Scopus).

27. JANAS, Karol – KUCHARCHIK, Rudolf: Financing under emergency cases in Slovakia. In: *Actual problems of Economics*. Vol.170, No.8(2015), p. 288-292. ISSN 1993-6788. (Scopus).

28. JANAS, Karol – KUCHARČÍK, Rudolf: System political parties in the Slovak and Czech Republic within the context of the election to the European Parliament in 2014. In: SGEM conference on political sciences, law, finance, economics & tourism.: Conference proceedings volume I. Political science, law. – Sofia : STEF92 Technology, 2014, p. 381-387. ISBN 978-619-7105-25-4. (Web of Science).

29. JANAS, Karol – KUCHARČÍK, Rudolf: Economic priorities in parliamentary election in the Slovak Republic in 2016 and its results. In: 4th international multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts SGEM 2017. : Modern science. Volume I. Political sciences, law, finance, international relations. – Sofia: STEP92 Technology Ltd., 2017, p. 53-58. – ISBN 978-619-7105-93-3.

30. JANAS, Karol – KUCHARČÍK, Rudolf: Scenarios of the economic orientation of the Slovak Republic. In: International business & education conferences roceedings 2015. – Colorado: The Clute Institute, 2015, p. 571-1 – 571-6. – ISSN 1539-8757.

31. JANAS, Karol: Die Verfolgung der Roma in der Slowakei in den Jahren 1939 bis 1945. In: Roma und Sinti von 1938 bis zur Gegenwart : Schlaininger Gespräche 2015. Eisenstadt : Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, 2016, pp. 147-169. ISBN 978-3-85405-218-0.

32. JANAS, Karol: Organizačná štruktúra pracovných útvarov v rokoch 1941-1944. In: Slovenská republika očami mladých historikov VII. Bratislava : ÚPN, FF UK, 2008, pp. 329-341. ISBN 978-80-89335-08-4.

33. JANAS, Karol: Utrpenie slovenských Rómov. In: Fenomén holokaustu. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2008, pp. 123-133. ISBN 978-80-8106-003-8.

Materiale ale conferințelor naționale și internaționale:

34. JANAS, K. Postoj orgánov verejnej správy k rómskej problematike na juhozápadnom Slovensku v 50. rokoch 20. Storočia. In: *Slovensko v rokoch neslobody 1938-1989 III. Menšiny*. Banská Bystrica: Belia-num, 2014, pp. 280-285. ISBN 978-80-557-0803-4.

35. JANAS, K., KUCHARČÍK R. Activities of the union of Gypsies (Roma) in Slovakia in 1968-1973 as an attempt to help with Gypsy (Roma) issues, 2014. In: *SGEM conference on political sciences law, finance economics & tourism. Conference proceedings volume I. Political science, law*. Sofia: STEF92 Technology, 2014, pp. 15-20. ISBN 978-619-7105-25-4.

36. JANAS, K. Political problems in the development and functioning of the Union of Gypsies - Roma in Slovakia. In: *3rd international multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts SGEM 2016. Political sciences, law, finance, economics and tourism. Conference proceedings. Volume II.* Sofia: STEP92 Technology Ltd., 2016. Pp. 283-289. ISBN 978-619-7105-73-5.

37. JANAS, K. The position of the Roma community in Slovakia in the 70's and 80's of the 20th century. In: *3rd international multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts SGEM 2016: Political sciences, law, finance, economics and tourism. Conference proceedings. Volume II.* Sofia: STEP92 Technology Ltd., 2016, pp. 411-418. ISBN 978-619-7105-73-5.

38. JANAS, Karol: Status of the Roma Community in Slovakia in the second half of the 1950s. In: *SGEM Conference proceeding: 5th international multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts. Volume 5 : Modern Science.* Sofia : STEP92 Technology, 2008, pp. 89-95. ISBN 978-619-7408-30-0.

39. JANAS, Karol – KUCHARČÍK, Rudolf: Activities of the union of Gypsies (Roma) in Slovakia in 1968-1973 as an attempt to help with Gypsy (Roma) issues. In: *SGEM conference on political sciences law, finance economics & tourism : Conference proceedings volume I. Political science, law.* Sofia : STEP92 Technology, 2014, pp. 15-20. ISBN 978-619-7105-25-4.

40. JANAS, Karol: The attempts for improvement of social situation of Roma citizens (Gypsies) in Slovakia in 1968-1973 In: *2nd international multidisciplinary scientific conference on social sciences & arts SGEM 2015. Volume I : Political sciences, law, finance, economics & tourism.* - Sofia : STEP92 Technology Ltd., 2015, pp. 361-367. ISBN 978-619-7105-46-9.

41. JANAS, Karol: The position of the Roma community in Slovakia in the 70's and 80's of the 20th century. In: *3rd international multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts SGEM 2016 : Political sciences, law, finance, economics and tourism. Conference proceedings. Volume II.* - Sofia : STEP92 Technology Ltd., 2016, pp. 411-418. - ISBN 978-619-7105-73-5.

42. JANAS, Karol: Political problems in the development and functioning of the Union of Gypsies - Roma in Slovakia In: *3rd international multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts SGEM 2016 : Political sciences, law, finance, economics and tourism. Conference proceedings. Volume II.* Sofia : STEP92 Technology Ltd., 2016, pp. 283-289. ISBN 978-619-7105-73-5.

43. JANAS, Karol: Persecution of Roma in the Slovak army (1939-1944). In: *SGEM. 6th international multidisciplinary scientific conference on social sciences*

& arts. vol. 6, Modern science issue. Sofia: STEF92 Technology, 2019, pp. 39-44. ISBN 978-619-7408-73-7.

44. JANAS, Karol: Persecution of Roma in civilian life in Slovakia (1939-1944). In: SGEM. 6th international multidisciplinary scientific conference on social sciences & arts, vol. 6. Modern science issue. Sofia: STEF92 Technology, 2019, pp. 31-38. ISBN 978-619-7408-73-7.

ADNOTARE

Janas Karol „Politica de stat a Slovaciei privind societatea romilor în anii 1939-1989, dimensiune politologică”. Referat științific al tezei de doctor habilitat în politologie (în baza lucrărilor publicate). Specialitatea: 561.01 – Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice; 562.04 - Teoria Integrării Europene, Instituțiile, Procesele și Politicile Eropene. Chișinău, 2020.

Structura rezumatului: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 65 de surse, 50 de pagini de text de bază. Rezultatele studiului sunt expuse în 42 de lucrări științifice publicate, inclusiv 6 monografii și 33 lucrări științifice publicate în diverse publicații științifice de nivel național și internațional.

Cuvinte cheie: comunitatea romilor, problema romilor, societatea Slovacă, Slovacia, politica publică, minoritatea etnică, persecuție, mișcarea romilor.

Domeniul de studiu: științe Politice, romologie.

Scopul cercetării este de a analiza politica de Stat a Slovaciei în raport cu populația romă pe parcursul anilor 1939-1989.

Obiectivele cercetării: de a descoperi conținutul conceptului de "romi" prin prisma "etnicității" și " identității etnice»; de a generaliza și sistematiza informațiile colectate privind studierea și interpretarea "problemei romilor" în Slovacia, inclusiv bazându-se pe materialele de arhivă, care anterior nu au fost studiate; analiza evoluției problemei romilor în timpul celui de al Doilea război mondial și de reconstrucție post-război, ceea ce a provocat un nou val de mișcare a romilor; de a analiza atitudinea autorităților slovace privind comunitatea romilor în Slovacia pe parcursul anilor 1939-1945; de a identifica particularitățile de politică penală a romilor; de a identifica și de a descoperi caracteristicile de funcționare a echipelor de muncă pentru romi și persoanelor asociate; de a analiza măsurile de urmărire a romilor din Slovacia, după ocupația militară germană; de a analiza politica de stat a Slovaciei față de romi de-a lungul anilor 1950-1960 și impactul acesteia asupra procesului de integrare a romilor în societatea slovacă; de a descrie specificul de dezvoltarea etnosocială a romilor din Slovacia în perioada anilor 1939-1989; de a analiza și a lua în considerare caracteristicile socio-economice de integrare a romilor în societatea slovacă până la începutul "revoluției de catifea"; de a lua în considerare particularitățile de funcționare a Uniunii romilor din Slovacia, care a influențat politica de stat a Slovaciei.

Noutatea și originalitatea științifică a studiului sunt determinate de faptul că studiul a fost efectuat pentru prima dată, dând o analiză holistică a politicii publice a Slovaciei pe tema romilor în perspectiva premiselor istorice și politice. Rezultatele studiului au permis să propună o anumită periodizare a mișcării romilor în perioada și după cel de-al Doilea Război Mondial. Originalitatea cercetării constă în elaborarea cronologiei principalelor etape de dezvoltare a dialogului politic cu comunitatea romilor și în identificarea de noi documente privind baza relației cauză-efect între punerea în aplicare a programului de integrare a romilor în societatea și economia slovacă și luarea deciziilor în acest domeniu.

Rezultate fundamentale noi. Studiul a permis să dezvăluie specificul legal, politic și social-economic privind comunitatea de romi din Slovacia în diferite stadii de dezvoltare a acesteia; să identifice particularitățile și factorii de politizare a "problemei romilor" în aspect social-politic, în discursul public din Slovacia; să descrie rolul politicii externe și proceselor de politică internă în formarea noțiunii de "rom" în politica Slovaciei pe parcursul anilor 1939-1989; să dezvăluie esența și caracteristicile de bază ale modelului slovac de soluție a problemei romilor, chestiune cheie politico-juridică și instituțională.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a cercetării constă în actualizarea și structurarea unei cunoștințe istorice concrete. Studiul oferă posibilitatea de a înțelege în totalitate schimbările în politica publică față de comunitatea romilor, de a examina modelele de construire a relațiilor cu alți actori. O secțiune importantă a studiului este relația dintre factorul național și etnic în discursul slovac. Materialele cercetării pot fi utilizate în cadrul predării disciplinelor respective în cadrul programelor instituțiilor de învățământ superior și de profil.

Aplicarea rezultatelor științifice. Aspectele teoretice de bază ale lucrării au fost aplicate la elaborarea aplicațiilor didactico-metodice de documentare, de lectură, prelegeri la catedră de cercetare în domeniul romologiei de la Universitatea Constantin Filozof din Nitra în anii 2013 și 2014 la disciplina "Istoria romilor"; la catedra de relații internaționale a Universității de studii Europene din Moldova la cursul de "Factorul etnic în relațiile internaționale". Concluziile și recomandările studiului au fost utilizate la întocmirea consultanță de specialitate pentru Managementul Poporului de apărător al drepturilor omului în Republica Cehă, precum și în activitatea Consiliului de administrație Memoria popoarelor Republicii Slovace, membru al cărui autorul a fost de-a lungul anilor 2012-2018.

ANNOTATION

Janas Karol. „Slovakian State Policy Regarding the Roma Community in 1939-1989: A Political Science Dimension”. Scientific abstract for the degree of doctor habilitat of political sciences (based on published works). Specialties: 561.01 - Theory, Methodology of Political sciences; Political institutions and processes; 562.04 - Theory of European integration, European institutions, Processes and Policies. Chisinau, 2020.

Structure of the abstract: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography, consisting of 65 sources, 50 pages of the main text. The results of the study are presented in 42 published scientific works, including 6 monographs and 24 scientific articles published in various scientific publications of national and international level.

Keywords: Roma community, Roma issue, Slovak society, Slovakia, state policy, ethnic minority, persecution, Roma movement.

Field of study: political sciences, gypsy studies.

The goal of the study is to analyze the state policy of Slovakia regarding the Roma during 1939-1989 based on the whole complex and controversial issues in the history of the Roma issue and the documents of domestic archives and modern historiography introduced for the first time into the scientific circulation. *Research objectives:* to reveal the content of the concept of „Roma” through the prism of „ethnicity” and „ethnic identity”; summarize and systematize the accumulated information on the study and interpretation of the „Roma issue” in Slovakia, based on archival materials that have not been previously studied; analyze the evolution of the Roma issue during World War II and the post-war reconstruction, which caused a new wave of Roma movement; analyze the attitude of the Slovak authorities to the Roma community in Slovakia during 1939-1945; identify features of the policy of persecution of Roma; identify and disclose the features of the functioning of labor brigades for Roma and asocial persons; to analyze the measures of persecution of Roma in Slovakia after the German military occupation; analyze the state policy of Slovakia in relation to the Roma during the years 1950-1960. and its impact on the integration of Roma into Slovak society; to reveal the specifics of the ethnosocial development of the Roma of Slovakia in the period 1939-1989; to consider the features of the socio-economic integration of Roma in Slovak society right up to the start of the „velvet revolution”; to consider the features of the functioning of the Union of Roma of Slovakia, to reveal its influence on the state policy of Slovakia.

The scientific novelty and originality is determined by the fact that this is the first study carried out a holistic analysis of Slovakia’s state policy on the Roma issue in terms of historical and political premises. The results of the study made it possible to propose a certain periodization of the movement of Roma during and after the Second World War. The originality of the study lies in the development of a chronology of the main stages of the development of an internal political dialogue with the Roma community and in the identification on a new documentary basis of causal links between the implementation of the

program for its integration into Slovak society and the economy and the adoption of political decisions in this area.

Fundamentally new results. The study revealed the specifics of the legal, political and socio-economic situation of the Roma community in Slovakia at various stages of its development; revealed the features and factors of politicization of the „Roma issue” in the socio-political discourse of Slovakia; revealed the role of foreign and domestic political processes in the formation of the „Roma policy” of Slovakia during 1939-1989; determined the essence and main features of the Slovak model of resolving the Roma issue in the political, legal and institutional vein.

The theoretical and practical significance of the abstract is the actualization and structuration of specific historical knowledge. The study provides an opportunity to fully comprehend the changes in public policy in relation to the Roma community, to consider models for building relationships with other actors. An important section of the study is the relationship between national and ethnic factors in Slovak discourse. Research materials can be used in the teaching of the relevant disciplines regarding the programs of higher educational and specialized institutions.

Application of scientific results. The main theoretical provisions of the study were applied in the development of educational and methodological documentation, while giving lectures at the Department of Romological Studies of the University of Constantine the Philosopher in Nitra in 2013-2014 in the course „History of the Roma”; at the Department of World Politics and International Relations of the European University of Moldova in the course „Ethnic Factor in International Relations”. The findings and recommendations of the study were used in the preparation of expert opinions for the Office of the Public Defender of Rights of the Czech Republic, as well as in the work of the Board of Directors of the Memory of the Peoples of the Slovak Republic, of which the author was a member during 2012-2018.

АННОТАЦИЯ

Янас Карол. «Государственная политика Словакии в отношении цыганского сообщества в 1939-1989 гг.: политологическое измерение».

Научный реферат на соискание ученой степени доктора хабилитата политических наук (на основании опубликованных работ).

Специальности: 561.01 – Теория, методология политологии; политические процессы и институты;

562.04 Теория европейской интеграции, институты, процессы и европейские политики. Кишинев, 2020.

Структура реферата: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 65 источников, 50 страниц основного текста. Результаты исследования изложены в 42 опубликованных научных трудах, включая 6 монографий и 24 научные статьи, опубликованные в различных научных изданиях национального и международного уровня.

Ключевые слова: цыганское сообщество, цыганский вопрос, словацкое общество, Словакия, государственная политика, этническое меньшинство, преследования, цыганское движение.

Область исследования: политические науки, цыгановедение.

Цель исследования - на основе всего комплекса сложных и противоречивых вопросов истории цыганского вопроса и впервые вводимых в научный оборот документов отечественных архивов и современной историографии проанализировать государственную политику Словакии в отношении цыганского населения на протяжении 1939-1989 гг. *Задачи исследования:* раскрыть содержание понятия «цыгане» через призму «этничности» и «этнической идентичности»; обобщить и систематизировать накопленные сведения по изучению и интерпретации «цыганского вопроса» в Словакии в том числе основываясь на архивных материалах, которые ранее не были изучены; проанализировать эволюцию цыганского вопроса во время Второй мировой войны и послевоенной реконструкции, вызвавшей новую волну перемещения цыган; проанализировать отношение словацких органов власти к цыганскому сообществу в Словакии на протяжении 1939-1945 гг.; выявить особенности политики преследования цыган; определить и раскрыть особенности функционирования трудовых бригад для цыган и асоциальных лиц; проанализировать меры преследования цыган в Словакии после немецкой военной оккупации; проанализировать государственную политику Словакии по отношению к цыганам на протяжении 1950-1960 гг. и ее влияние на интеграцию цыган в словацкое общество; раскрыть специфику этносоциального развития цыган Словакии в период 1939-1989 гг.; рассмотреть особенности социально-экономической интеграции цыган в словацкое общество вплоть до начала «бархатной революции»; рассмотреть особенности функционирования Союза цыган Словакии, раскрыть его влияние на государственную политику Словакии.

Научная новизна и оригинальность исследования определяются тем, что в исследовании впервые осуществлен целостный анализ государственной политики Словакии по цыганскому вопросу в ракурсе исторических и политических предпосылок. Результаты исследования позволили предложить определенную периодизацию передвижения цыган в период и после Второй мировой войны. Оригинальность исследования заключается в разработке хронологии основных этапов развития внутривнутриполитического диалога с цыганским сообществом и в выявлении на новой документальной основе причинно-следственных связей между реализацией программой их интеграции в словацкое общество и экономику и принятием политических решений в данной сфере.

Принципиально новые результаты. Исследование позволило раскрыть специфику правового, политического и социально-экономического положения цыганского сообщества Словакии на различных этапах его развития; выявить особенности и факторы политизации «цыганского вопроса» в общественно-политическом дискурсе Словакии; раскрыть роль внешнеполитических и внутривнутриполитических процессов в формировании «цыганской политики» Словакии на протяжении 1939-1989 гг.; раскрыть сущность и основные черты словацкой модели решения цыганского вопроса в политико-правовом и институциональном ключе.

Теоретическая и практическая значимость исследования состоит в актуализации и структуризации конкретного исторического знания. Исследование дает возможность всецело осмыслить перемены в государственной политике по отношению к цыганскому сообществу, рассмотреть модели выстраивания отношений с другими акторами. Важный раздел исследования – взаимоотношение национального и этнического фактора в словацком дискурсе. Материалы исследования могут быть использованы в рамках преподавания соответствующих дисциплин по программам высших учебных и профильных заведений.

Применение научных результатов. Основные теоретические положения исследования были применены при разработке учебно-методической документации, при чтении лекций на кафедре ромологических исследований Университета Константина Философа в Нитре в 2013-2014 гг. по дисциплине «История ромов»; на кафедре мировой политики и международных отношений Европейского университета Молдовы в учебном курсе «Этнический фактор в международных отношениях». Выводы и рекомендации исследования были использованы при составлении экспертных заключений для Управления Народного защитника прав Чешской Республики, а также в работе Совета директоров Памяти народов Словацкой Республики, членом которого автор являлся на протяжении 2012-2018 гг.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII


Subsemnatul, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în referatul științific al tezei de doctor habilitat în politologie (în baza lucrărilor publicate), se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmînd să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Numele de familie: **Carol Janas**

Semnătură:

Data:

CV-ul AUTORULUI

	
Nume, prenume:	JANAS Karol
Cetățenia:	slovac
Studii:	1979 - 1989 – studii în gimnaziul din Povazhskaya Bystritsa
	1990-1995 – Universitatea „Constantin Filozof” din Nitra, specialitatea - istorie; calificarea - istoric;
	Universitatea „Komensky” din Bratislava. Doctor în științe istorice, specialitatea: teoria educației istorice.
	Doctor în științe istorice
	Profesor asociat (conferențiar universitar), Universitatea Mateja Bela fin Banska Bystrica
Activități de muncă:	<p>2010 – prezent – Șef Catedră „Politologie” la Universitatea „Alexandr Dubcek” din Trencin, Slovacia; http://politologia.tnuni.sk/index.php?id=5;</p> <p>2010–2012 – profesor asociat la Catedra Studii de romologie la Universitatea „Constantin Filozof” din Nitra, Slovacia.</p> <p>2007–2008 – vicedecan la Universitatea „Alexandr Dubcek” din Trencin, Slovacia;</p> <p>2004–2011 – profesor asociat la Catedra Politologie la Universitatea „Alexandr Dubcek” din Trencin, Slovacia;</p> <p>1995–2004 – activitate pedagogică, Povazhska Bystrica, școala industrială medie de construcție din Žilina, Gimnaziul din Púchov, Slovacia.</p>
Interese științifice:	Istoria comunității romilor, Teoria și istoria administrației publice din Slovacia, Domeniul administrației publice și municipale
Participarea la	<i>Conferințe științifice peste hotare:</i>

<p>simpozioane științifice (din țară și de peste hotare):</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Persecution of Roma in the Slovak army (1939-1944)</i> In: 6TH International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences & Arts. Vienna, Austria, 11-14 April, 2019. 2. <i>Persecution of Roma in civilian life in Slovakia (1939-1944)</i> In: 6TH International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences & Arts. Vienna, Austria, 11-14 April, 2019. 3. <i>Research of Persecution Measures Against Roma in Slovakia in 1939-1945 and their Impact on Educational Process.</i> In: 2nd International Conference on Education Science and Social Development (ESSD 2019). Changsha, China, 20-21 July, 2019. 4. <i>Status of the Roma Community in Slovakia in the second half of the 1950s.</i> In: 5TH International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences & Arts. Vienna, Austria, 19-21 March, 2018. 5. <i>The position of the Roma community in Slovakia in the 70's and 80's of the 20th century.</i> In: 3RD International Scientific Conference on Social Sciences & Arts. Albena, Bulgaria, 22–31 August 2016. 6. <i>Political problems in the Development and Functioning of the Union of Gypsies – Roma in Slovakia.</i> In: 3RD International Scientific Conference on Social Sciences & Arts. Albena, Bulgaria, 22–31 August 2016. 7. <i>Persekution der Zigeunerbevölkerung im Slowakischen Staat in den Jahren des Zweiten Weltkriegs.</i> In: 35. Schlaininger Gespräche. Roma und Sinti von 1939 bis zur Gegenwart. Schlaining, Austria, 21–25 September 2015. 8. <i>The attempts for improvement of Social Situation of Roma Citizens (Gypsies) in Slovakia in 1968 – 1973.</i> In: 2ND International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences & Arts. Albena, Bulgaria, 24 August – 2 September 2015. 9. <i>Actives of the union of Gypsies (Roma) in Slovakia in 1968-1973 as at attempt to help with Gypsy (Roma) issues.</i> In: International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences & Arts. Albena, Bulgaria, 1–10 September 2014. 10. <i>Postoj orgánov verejnej správy k rómskej problematike na juhozápadnom Slovensku v 50-tych rokoch 20-storočia.</i> In: Slovensko v rokoch neslobody 1938-1989 III. Menšiny v rokoch 1938-1989. Krakov, Poland 24–25 April 2013. 11. <i>Tábory perzekučného charakteru v Trenčianskej župe v rokoch 1940-1945.</i> In: Internační tábor Svatobořice a jeho postavení v Protektorátu Čechy a Morava v plánech nacistické válečné mašinerie v letech 1942-1945. Kyjov, Czech Republic, 14 September 2007. 12. <i>Dary a obdarovanie v rómskej komunite na Slovensku.</i> In: Dary
----------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

	<p>a obdarování. Uherské Hradiště, Czech Republic, 5-6 June 2007.</p> <p>Conferințe științifice în Republica Slovacă:</p> <p>13. <i>Rómsky holokaust v súčasnej historickej a politologickej literatúre.</i> In: Aktuálne otázky politiky VIII. Trenčianske Teplice, Slovakia, 7-8 March 2019.</p> <p>14. <i>Zmeny v postavení rómskej komunity na Slovensku po roku 1948.</i> In: Slovensko a Európa. Banská Bystrica, Slovakia, 11-12 April 2018.</p> <p>15. <i>K problematike výučby o prenasledovaní Rómov v rokoch 1939-1945 na stredných školách.</i> In: Problematika výučby o holokauste. Poprad, Slovakia, 26 March 2009.</p> <p>16. <i>Organizačná štruktúra pracovných útvarov v rokoch 1941-1944.</i> In: Slovenská republika očami mladých historikov VII. Bratislava, Slovakia, 21-23 April 2008.</p> <p>17. <i>Utrpenie Rómov.</i> In: Fenomén holokaustu – ideové korene, príčiny, priebeh a dôsledky. Trenčín, Slovakia, 27–28 March 2008.</p> <p>18. <i>Holokaust Rómov: súčasný stav výskumu a jeho ďalšie perspektívy.</i> In: Ma bisteren! Nepriznaný holocaust Rómov. Bratislava, Slovakia, 20 Jun 2006.</p> <p>19. <i>Zánik zaistovacieho tábora pre Cigánov v Dubnici nad Váhom.</i> In: Slovenská republika očami mladých historikov V. Banská Bystrica, Slovakia, 19-20 April 2006.</p> <p>20. <i>Postoj slovenských orgánov pri riešení rómskej problematiky a jeho zmena po porážke SNP.</i> In: Slovenská republika očami mladých historikov III. Modrová, Slovakia, 21-22 May 2004.</p> <p>21. <i>K činnosti Združenia Cigánov - Rómov na strednom Považí.</i> In: 10 rokov výučby sociálnej práce na Katedry rómskej kultúry FSV UKF. Nitra, Slovakia, 27 November 2003.</p> <p>22. <i>Dva pokusy o zvýšenie vzdelanostne úrovne Rómov v rokoch 1948 a 1962.</i> In: Osobnosť učiteľa Rómov. Nitra, Slovakia, 28 November 2002.</p>
<p>Lucrări științifice și științifico-metodice: numărul de monografii, articole, materiale ale conferințelor științifice, brevete, manual</p>	<p>Monografii monoautor – 5; Monografii în coautorat – 1; Articole științifice – 33; Web of Science (WOS) – 4; Scopus - 2 Materiale a conferințelor internaționale – 22;</p>

etc.:																																				
Premii, distincții, titluri onorifice etc.:																																				
Calitatea de membru al societăților științifice naționale și internaționale / asociații:																																				
Activități redacțiile revistelor științifice:	<p>în 2018-2020 гг. – membru al colegiului editorial a "Revistei Moldovenești de Drept internațional și Relații Internaționale" (Republica Moldova). ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963;</p> <p>2012-2020 гг. – Membru al Consiliului științific al Universității „Alexander Dubcek” din Trencin (Slovacia).</p>																																			
Cunoașterea limbilor (specificarea nivelului cunoașterii):	<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2"></th> <th colspan="2">Înțelegere</th> <th colspan="2">Vorbire</th> <th>Scriere</th> </tr> <tr> <th>Audiere</th> <th>Citire</th> <th>Dialog</th> <th>Vorbire orală</th> <th>Scriere</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Slovaca</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> </tr> <tr> <td>Engleza</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> </tr> <tr> <td>Germana</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> </tr> <tr> <td>Rusa</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> <td>C2</td> </tr> </tbody> </table>		Înțelegere		Vorbire		Scriere	Audiere	Citire	Dialog	Vorbire orală	Scriere	Slovaca	C2	C2	C2	C2	C2	Engleza	C2	C2	C2	C2	C2	Germana	C2	C2	C2	C2	C2	Rusa	C2	C2	C2	C2	C2
	Înțelegere		Vorbire		Scriere																															
	Audiere	Citire	Dialog	Vorbire orală	Scriere																															
Slovaca	C2	C2	C2	C2	C2																															
Engleza	C2	C2	C2	C2	C2																															
Germana	C2	C2	C2	C2	C2																															
Rusa	C2	C2	C2	C2	C2																															
Detaliile de contact ale serviciului (adresa, telefon, e-mail):	<p>Telefon de contact.: 042/ 7400 900</p> <p>Mobil.: 042/ 1905033779</p> <p>E-mail: karol.janas@tuni.sk</p>																																			

JANAS KAROL

**POLITICA DE STAT A SLOVACIEI PRIVIND COMUNITATEA
ROMILOR ÎN 1939-1989: DIMENSIUNE POLITOLOGICĂ**

**Lucrarea de sinteză a tezei de doctor habilitat în științe politice
(în baza lucrărilor publicate)**

Specialitățile:

**561.01 – Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice ;
562.04. Teoria integrării europene, instituții, procese și politici europene.
(în limba rusă)**

**Bun de tipar 25.11.2020. Formatul 60*84 1/16
Coli de tipar 3,28 Coli editoriale 3,28
Comanda _____ Tirajul 100 ex.**

**Centrul Editoarial-Poligrafic al USM
Str. A. Mateevici, 60
Chișinău MD-2009**

